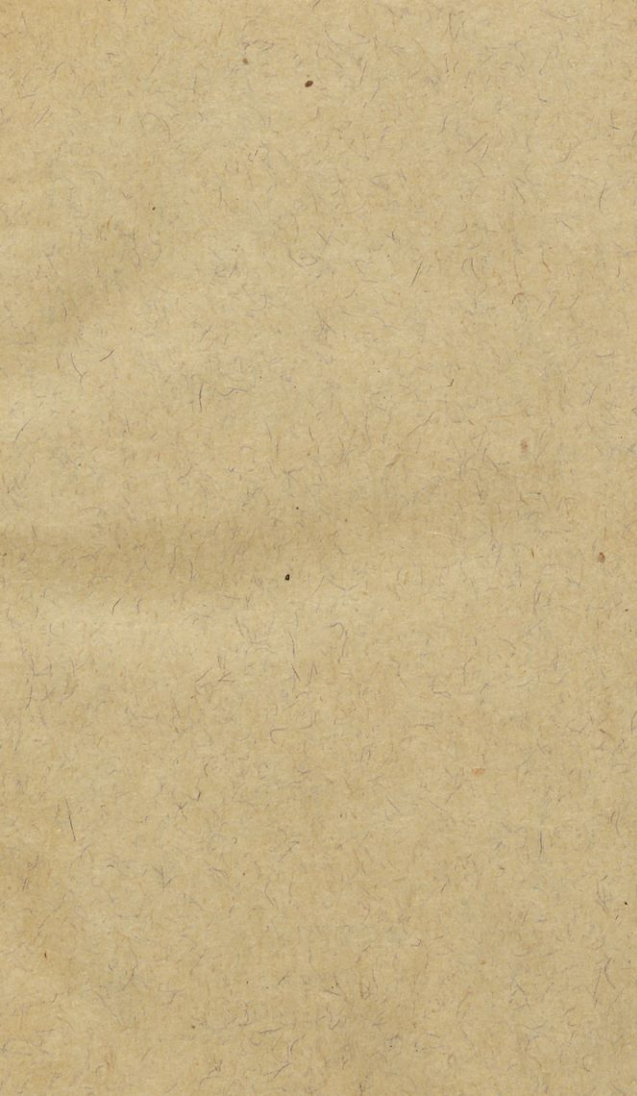

VI
X, 38433,
f.

38433, VI, X, f.

38433, VI, X, f

Andrej Hofer

... tirolski junak ...

Ljudska igra v 5 dejanjih s pred-
govorom in sklepno sliko ...

Poslovenil Franc Rihar

Izdalo „Katol. slov. izobraževalno
društvo v Mekinjah“ z dovoljenjem
„Katol. političnega tiskovn. društva
v Briksen-u, založnika nemškega
izvirnika ...

Gena 80 vin., 10 izvodov K 5.—

... V Ljubljani, 1909 ...

Založila Katoliška Bukvarna

:: Tiskala Katoliška Tiskarna ::

Katoliška Bukvarna v Ljubljani.

Zbirka ljudskih iger.

1. snopič.

1. **Pravica se je izkazala.** Burka v dveh dejanjih. Samo moške vloge.
2. **Zamujeni vlak.** Šaloigra v petih prizorih. Samo moške vloge.
3. **Lurška pastirica.** Igrokaz v petih dejanjih. Samo ženske vloge.

2. snopič.

1. **Vedeževalka.** Gluma v enem dejanju. Samo moške vloge.
2. **Kmet-Herod.** Burka v dveh dejanjih. Samo moške vloge.
3. **Župan sardamski.** Veseloigra v treh dejanjih. Samo moške vloge.
4. **Jeza nad petelinom in kes.** Veseloigra v dveh dejanjih. Samo ženske vloge.

3. snopič.

1. **Mlini pod zemljo.** Igra v petih dejanjih. Samo moške vloge.
2. **Sanje.** Igra s petjem v petih dejanjih. Samo moške vloge.
3. **Sv. Neža.** Igrokaz v dveh dejanjih. Samo ženske vloge.

4. snopič.

1. **Doktor Vsezna in njegov sluga Štipko Tiček.** Veseloigra v dveh dejanjih. Samo moške vloge.
2. **Vaški skopuh.** Igrokaz v treh dejanjih. Samo moške vloge.
3. **Novi zvon na Krtini.** Igrokaz v dveh dejanjih. Samo moške vloge.

Hoferjeva smrt.

(Stenska slika v Hoferjevi kapeli
v Pasajerju.)

Andrej Hofer

tirolski junak.

Ljudska igra v petih dejanjih z opisom tirolskih
bojev leta 1809.

Poslovenil Franc Rihar.

Izdalo k. s. izobraževalno društvo v Mekinjah. —
Z dovoljenjem katoliškega političnega tiskovnega
društva v Briksenu, ki je izvirnik založilo.

Ljubljana, 1908.

Založila Katoliška Bukvarna.

Tiskala Katoliška Tiskarna.

0300.00 805

Založništvo
si pridržuje
vse pravice

Andrej Hofer.

Ljudska igra v petih dejanjih.

Po nemškem izvirniku prevel Franc Rihar, župnik.

Osebe:

Andrej Hofer, preprost Tirolec in krčmar „na pesku“
v Pasajerju, vrhovni poveljnik Tirolske.

Ana, njegova soproga.

Ivan, njegov sin (13 let star).

Jerica, njegova najmlajša hči (3—4 leta stara).

Jožef Špekbaher, poveljnik spodnje Inske doline.

O. Joahim Haspinger, kapucin, vojaški kaplan
tirolskih čet.

Jakob Siberer, } podpoveljnika, v tretjem

Jožef Ajzenšteken, } dejanju cesarska sela.

Kajetan Svet, tajnik Hoferjev.

Tonček iz Gomiona,

Franc Rafl iz Fartlajsa, } kmetje v pasajerski

Janez Gufler, } dolini.

Peter Ortner, krčmar pri „rdečem orlu“ v Inomostu.

Anzl, njegov sin (star 7 let).

Rozika, natakariča pri „rdečem orlu“.

Stotnik tirolskih strelcev iz Stubajerja.

Rezika, njegova hči.

Nadporočnik tirolskih strelcev.

Stotnik pl. Vellingerode, bavarski častnik.

Francoski kapitan.

Bavarski pisarniški sluga (birič).

Kmečki deček.

Kmetje, brambovci, francoski in bavarski vojaki. Pri
sklepni sliki dva genija.

Predgovor.

Junaške borbe male Tirolske proti silnemu Napoleonu I. so v avstrijski zgodovini zapisane s zlatimi pismeni. Z občudovanjem zremo na hrabre može, ki so tako srčno in neustrašeno branili vero in dom proti veliki premoči; predvsem pa vzbuja naše občudovanje njihov vrhovni poveljnik ter tako ljubljeni zaupnik cele tirolske dežele — slavní Andrej Hofer, splošno imenovan »Sandwirt«, t. j. po naše: krčmar na pesku.

Nastopni igrokaz proslavlja tega vzornega junaka, katerega krepka postava nam ob stoletnici slavnih tirolskih bojov 1809—1909 zopet stopa tako živo pred oči . . .

Leta 1805. je moral cesar Franc odstopiti tirolsko deželo bavarskemu kralju Maksu Jožefu. Tirolci, katerih srca so vedno zvesto bila za habsburško hišo, so z nejevoljo nosili težki bavarski jarem. Na-

poleon je pestil Bavarce, ti pa so stiskali in izžemali ubogo Tirolsko, da so mogli Napoleonu plačevati visoki vojni davek. Četudi težko, se je vendar pokorilo tirolsko ljudstvo oholim gospodarjem; prenašalo je mnogotere krivice in zaničevanja, dokler ni jela bavarska vlada napadati verskega življenja Tirolcev. Ko je pa ta odpravila več starih praznikov, prepovedala procesije, božja pota, božji grob v velikem tednu, ko je pod občutnimi kaznimi prepovedala moliti celo sv. rožni venec ter preganjala ljudstvu priljubljene kapucine in duhovnike, ko je naposled nameravala razdeliti deželo na tri okraje, tako da bi na ta način moralo celo izginiti staro ime Tirolske — takrat pa je zavrela kri vernim in domoljubnim Tirolcem; čakali so le ugodnega trenutka, da planejo na usiljence ter jih preženó.

Z Dunaja so dohajale vedno bolj pogosto novice, da se vrše priprave za veliko vojsko proti Napoleonu; kot blisk so šle od ust do ust po celi tirolski deželi ter so našle povsod vesel odmev. Meseca januarja 1809 so se podali na Dunaj tirolski odposlanci, na čelu jim Andrej Hofer, krčmar na pesku. Tam na Dunaju so tirolski zaupniki z nadvojvodom Ivanom sklenili, da se cela Tirolska s splošno vstajo upre; na pomoč pa ji pride avstrijski vojskovodja marki pl. Šastler.

Cel vojni načrt, ki ga je naredil Hofer z ožjimi zaupniki, je bilo sedaj treba razširiti po vsej deželi, vendar tako tajno in previdno, da bi sovražnik tega nič ne opazil. Ta odgovorni in težki posel so prevzeli tirolski krčmarji, ki so že po svoji obrti dobro poznali ljudi in kraje ter so vedeli, na koga bi se bilo zanesti; vrhu tega so bili ondotni krčmarji premožni in veljavni kmetje, posebno še ob velikih cestah. Ti so zelo previdno vodili vse priprave; kmalu je bila cela dežela pripravljena na boj ter je čakala le migljaja, da udari.

Kar izvedó začetkom aprila Bavarci nepričakovano novico, da se Tirolski bliža avstrijska armada. Hitro ukažejo podreti vse mostove v Pusterški dolini. Ko začno dné 9. aprila Bavarci podirati most pri Sv. Lorencu, počijo prve tirolske puške izza gozda na iznenadene Bavarce; bojni ples se je pričel . . .

Po vsej deželi se je širil težko pričakovani oklic: zgrabite orožje za Boga, cesarja in domovino. Po reki Ini so plavale deščice z zastavicami — dogovorjeno znamenje zaupnikov. V noči od 11. do 12. aprila so zasedli tirolski brambovci višine krog Inomosta, posebno pa goro Izel. Na to goro je udarila sovražna glavna sila z vso močjo. Vnel se je srdit boj, mož se je bojeval proti možu; naposled so se mo-

rali Bavarci umakniti. Drugi dan se je bitka zopet srdito nadaljevala. Z levovo hrabrostjo je planil bavarski oberst pl. Dittfurt na čelu svoje vojske v sredino kmetov; ko je ranjen padel s konja, so ga morali vojaki naprej nesti pred vojsko; ko mu je pa razbila tirolska kroglja čeljusti, je upadel Bavarcem pogum. Bavarska generala Bisson in Wrede sta se morala vdati; cela sovražna vojska je položila orožje.

Dné 23. aprila so se Tirolci javno zahvaljevali za očitno pomoč pomočniku in zavetniku svojemu — presv. Srcu Jezusovemu, kateremu so se leta 1797. javno zaobljubili . . . Vriskajoč so se vračali kmetie na svoje domove.

Toda kmalu je sovražnik zopet žugal deželi. Napoleon je ukazal maršalu Lefebvre, da naj podjarmi Tirolsko. Z vojsko je prodril do soteske Strub, kjer se mu je uprl poveljnik Oppacher z le 560 možmi. Mala tirolska četa ni obupovala. Dné 11. maja so bili strelci ob 5. uri pri sv. maši ter so prejeli vesoljno sv. odvezo; nato so se podali na svoja mesta, zaupajoč na božjo pomoč. 24 sovražnih topov je bruhalo ogenj in pogin proti soteski — odgovarjala sta samo dva tirolska topa, ki sta pa kmalu umolknila. Nič se ne gane v soteski — Francozi misleč, da so se kmetje bojazljivo umaknili, udero v gostih vrstah

v ožino. Kar jih obsuje toča krogelj izza skal in drevja; cele vrste se zgrudijo . . . Vedno srditeje divja borba; skale, hlodi se vale v dolino na sovražne trume. Ožina je pokrita s kupi mrličev — vmes med bojni krik pa doni glas cerkvenih zvonov — na praznik Vnebohoda Kristusovega. Kar se prikažejo Tirolcem za hrbtom sovražniki — bavarski gozdar jim je pokazal pot. Oppacher se mora umakniti s svojo junaško četo . . .

Požigajoč in moreč so se usule sovražne čete v deželo. General Šastler jim je zastavil pot — toda bil je premagan ter je komaj sam na hitrem konju ubežal.

Tako so stvari za Tirolce zelo slabo stale. Francozi so z grozovitostjo hoteli ustraševati ljudstvo. Naposled se je posrečilo Tirolcem, da so sklenili s sovražnikom 36-urno premirje. Ta kratek čas so dobro porabili; na vse strani so hiteli seli ter klicali brambovce skupaj . . . Kmaló se je zbralo mnogo čet hrabrih bojnikov krog glavnega mesta. Hofer je zopet prevzel poveljstvo. Špekbaher, izredno navdušen in junaški mož, mu je zvesto stal na strani. V vojnem svetu so sklenili poveljniki, da naj se bije glavna bitka dné 25. majnika zopet na gori Izel. Bistroumno je ta dan razpostavil Hofer svoje vrle strelce po višinah krog Inomosta. Sam je vodil središče. Bitka je bila vroča in kr-

vava; zmaga se ta dan še ni nagnila na nobeno stran. Na večer sta se obe vojski utrujeni do skrajnosti umaknili v svoja taborišča.

Naslednje dni se je bitka nadaljevala. Dne 29. majnika je bil zopet hrib Izel ves v ognju — sredi ognja se je hrabro boril Hofer. Bojevnike je navduševal vneti kapucin o. Haspinger; z belo palico v eni roki in s križem v drugi je rinil v najgostejše trume sovražnikov. Ko začno njegovi vojaki pešati in se sovražni premoči umikati, plane hrabri menih sam proti sovražnim trumam, kliče rojakom: »Vi verolomni, pred sodnim stolom božjim se vidimo . . .« Tirolci uderó za njim . . . Sovražnik ga hoče zabosti, rekoč: »Vendar te imam enkrat« . . . »Še ne,« odgovori menih ter s palico odbije udarec. Drugič je prifrčala sovražna kroglja ter šla skozi njegovo mogočno rdečo brado — ter ubila sovražnika. Trdili so, da tega kapucina nihče raniti ne more.

Naposled po deseturni borbi so se sovražniki umaknili. Tirolci, počivajoč po strahovitah naporih, niso vedeli, kaj se je takrat godilo v sovražnem taboru. Cela sovražna armada je v temni noči pobegnila; da bi brez šuma mogli naprej, so kopita konj in kolesa voz in topov s slamo ovili. Drugo jutro ni bilo ne duha ne sluha

po sovražniku. Zmagonosni bojovníki pa so se veseli vrnili v svoje vasi.

Toda utrujena dežela je uživala le malo časa zaželjeni mir. Napoleon se je srdil, ker se je malo hribovsko ljudstvo njemu, nepremagljivemu vojskovodji, tako uspešno po robu postavljalo. Zopet pošlje maršala Lefebvre z veliko armado nad upehano deželo. Od vseh strani so udrle sovražne čete v deželo, katero je avstrijska armada zapustila. Proti 50.000 možem so stali tirolski kmetje-strelci sami. Toda srce hrabrim Tirolcem ni upadlo; prosač božje pomoči so se zopet zbrali krog svojega preskuščenega in ljubljenega poveljnika z novim pogumom in z ognjeno navdušenostjo za sveto stvar. Srdito so planili na sovražnike ter jih na vseh straneh potisnili nazaj. Zmešnjava se je pojavila v celi sovražni armadi. Kmetje so zbrali vse moči za odločilno bitko, ki naj se bije 13. avgusta zopet na slavnem griču Izel. Ob jutranjem svitu so duhovniki služili sv. maše, pri katerih so krepki, junaški možje goreče prosili pomoči Gospoda vojnih trum. Zaupanje jih ni varalo. Dne 13. avgusta so si priborili Tirolci veličastno zmago, katere slava bo donela, dokler bodo snežne tirolske gore kipele proti nebu. Smrt je imela obilno žetev. V hudi, srditi bitki je zmagala ljubezen za Boga, cesarja in domovino. Francoski maršal je moral sramotno be-

žati; izgubil je nad 13.000 mož, katerih trupla so našla v Tirolski svoj grob.

Drugo jutro je zbral Hofer vse poveljnike krog sebe ter zahvalil v iskrenih molitvah Boga in Mater božjo za čudežno pomoč.

In sedaj se je naselil priprosti krčmar Hofer kot deželni gospodar in cesarski namestnik v cesarski palači v Inomostu ter je, obdan od sveta zvestih Tirolcev, po očetovsko vladal svojo ljubljeno deželo. Stanoval je v najpriprostejših sobah cesarske palače, v vsakej teh sob je obesil v kot križ, kakor je to navada v kmečkih hišah; zvečer je pušil svojo kratko pipico ter se veselo in po domače razgovarjal s prijatelji; jed si je dal nositi iz bližnje gostilne za 36 kr. na dan. V cesarjevem imenu je uspešno vodil vlado; v priznanje njegovega zvestega službovanja mu je cesar poslal težko zlato verižico in zaslužno svetinjo. Med tem časom — bilo je 14. oktobra — je moral cesar Franc v Schönbrunu podpisati trdo mirovno pogodbo, v kateri je moral obljubiti, da se hoče trajno odpovedati ljubljeni tirolski deželi.

Razsrjeni cesar Napoleon je odslej le na to mislil, kako bi to trdovratno deželo kruto kaznoval; zato je poslal nadnjo zopet armado, broječo nad 56.000 mož.

Hofer je zvedel to strašno novico v Inomostu; zopet je odločil goro Izel za boj.

Sredi oktobra je udrl sovražnik od vseh strani v utrujeno deželo. Špekbaher je čakal z 10 kompanijami glavno sovražno armado pri Melleku. Strahovita borba se je vnela ondi; Špekbaher se je bál srdito kakor lev, poleg njega se je bojeval njegov sinko. Toda število junaških Tirolcev se je krčilo, padlo jih je že nad polovico, zato ni čuda, da so jeli pešati ter se umikati, posebno še, ker je sovražnik dobival vedno novih moči. Špekbaher sam je prišel v smrtno nevarnost ter je odnesel iz bitke 13 ran. Pa te bi še prebolel; a zadela ga je še hujša nesreča; izgubil je ljubljenega sina, katerega so Bavarci vjeli. Tega udarca ubogi oče ni mogel preboleti. Od tega časa je poprej tako krepki mož popolnoma omagal; ž njim pa so izgubili utrujeni Tirolci poleg Hoferja najboljšega poveljnika.

Medtem se je vršilo več brezuspešnih bitk. Toda vedno pogostejše se je širila novica, da je mir sklenjen. Tirolci tej novici kar niso mogli verjeti. Naposled je dne 28. oktobra prinesel cesarski sel Hoferju cesarjevo pismo z naznanilom, da je mir sklenjen. Uklonil se je Hofer cesarjevemu odloku kot zvest podanik ter je podpisal pismo, da se vda; toda storil je to s krvavečim srcem.

Komaj se je to zgodilo, že je prihitel Haspinger jezen nadenj ter ga je pregovoril, češ, da so vse govorice o miru iz-

mišljene ter da je cesarjevo pismo ponarejeno. Hofer se je vdal ter je določil dan 1. novembra zopet za bitko na gori Izel. To je bil prvi korak k njegovi pogubi.

Napočilo je mrzlo in pusto jutro določenega dne. Gosta megla je ležala po dolinah krog Inomosta ter je zapirala tirolskim strelcem razgled na sovražnika. Ta se je mogel v megli neopažen približati; vrhutega so se Tirolci z napadom zakasneli, zato se je zgodilo, kar je bilo neizogibno. Tirolci so se morali hitro umakniti. Vrhutega so do smrti utrujene brambovce plašile razne vesti o naraščujoči moči sovražnikov. V takih žalostnih okoliščinah je potrti Hofer uvidel, da bi bil vsak nadaljnji odpor brezuspešen, zato je sporočil namestnemu kralju, da se Tirolci vdajo. Koj po odposlanem sporočilu se je sešel Hofer s Petrom Majerjem in drugimi poveljniki, ki so zopet toliko časa silili in tiščali vanj, da je sporočilo preklical. Nesrečni Hofer v negotovih okoliščinah skoraj ni več vedel, kaj naj začne; izgubil je ubogi mož vso samozavest; nesreče in prevare so ga popolnoma potlačile; mučile so ga neprestano tudi strašne misli, da je on kriv nesreče svojega ljudstva ter vse prelite krvi.

Nato so se vršile na raznih krajih hude bitke. Tirolci so se borili z obupno srdi-

tostjo; a vedno bolj se je število brambovcev krčilo, sovražna sila pa je naraščala.

Kmalu nato je Hofer odložil poveljstvo, v zavesti, da sta cesar in Napoleon zares sklenila mir. Na duhu in telesu oslabei mož je zahrepenel po domu, otrocih in ženi, da bi se v krogu ljubih domačih odpočil. A tudi tu ni našel miru. Dva dni so mu prigovarjali Haspinger in drugi prenapeteži in sanjači, naj ne verjame miru ter naj zopet razpošlje oglas za novo vojsko. Naposled mu je neki prenapetež nastavil celo puško na prsi, da bi ga k temu prisilil, — in Hofer se je pritisku vdal ter se odločil za zadnji oklic.

Z ognjeno navdušenostjo so povsodi sprejeli ta poslednji oklic Hoferjev; gorje mu, kdor bi o miru le zinil. Zopet so se zbirali ostanki brambovcev. Na več krajih so potolkli Tirolci sovražne oddelke; če jim je zmanjkalo smodnika, so neusmiljeno bíli po sovražniku s puškinimi kopiti; celo ženske so šle nadenj z vilami, kosami itd.

Toda silna sovražna armada je udušila tirolsko moč. Brambovci, kar jih je ostalo živih, so morali bežati. Sam Hofer je iskal zavetja na Brantaherski planini.

Znana je nadaljnja, muke polna usoda junaškega Špekbaherja; znana je mučeniška smrt Petra Majerja, ki je bil kot spričevalec sv. resnice 10. februarja 1810.

ustreljen v Bozenu. Ravno ta dan in ob isti uri je ob trdnjanskem zidovju Mantove izkrvavelo najblažje in najzvestejše srce izza teh slavnih borb — srce Andreja Hoferja. Izdal ga je spriden Tirolec ter pokazal Francozom njegovo skrivališče. V mrzli zimski noči so ujeli Francozi njega, ženo njegovo ter sina in tajnika njegovega. Sirovo so ravnali ž njimi. Hoferja so nato odpeljali v Mantovo, kjer so mu francoske krogelje predrle srce.

Velik je bil ta mož v življenju, a še večji v smrti! Znane so sklepne besede njegovo oporoke: »Z Bogom! ti goljufivi svet! Tako lahko umrjem, da mi ne porosi solza očesa. Ob 11. uri odpotujem s pomočjo vseh svetnikov k Bogu!« Njegov spomin pa obdaje slave žar. Priprost kmet, brez izobrazbe, toda veren in kremenitega značaja ter zatega srca, je postal zaupnik celega svojega naroda, postal je njegov vrhovni poveljnik, ki je nepremagljive Napoleonove vojake trikrat pognal čez mejo ter je v cesarjevem imenu vladal v cesarski palači. Pa tudi za trenutek se ni prevzel na višini svoje slave skromni junak, Sebe ni nikdar iskal; kar je storil, je storil iz ljubezni do Boga, cesarja in domovine. V tej ljubezni za tako vzvišene vzore, ki so navduševali ves njegov narod, si je priboril slavne zmage; ti vzori so mu dajali pogum pri padcu in v smrti . . .

Navdušimo se ob lepih prizorih nastopne igre za iste lepe vzore, ki morajo biti sveti tudi nam, za vzore, ki naj nam bodo zvezde vodnice v celem življenju:

Vse za Boga, cesarja in domovino!

Fr. R.

Prvo dejanje.

(Krčma pri „rdečem orlu“ v Inomostu. Okrogla miza.)

Rafl (sedi pri steklenici vina in pridno pije). Hm, hm! Čedno dekle! A huda tudi kakor osa. Malo je manjkalo, da mi ni kake pripeljala. Sedaj me pa pusti samega in ne pride več blizu. Sakramiš! Če povrh izblekne moje neumnosti še Hoferju, to se pa ne bi dobro izteklo; v takih rečeh pa on ne pozna nikakih šal. Pa vendar ne bo tako hudobna, da bi me počrnila! Rozi, Rozika! (Vpije.) Kričim, da me boli grlo, pa ni nobenega odgovora. Šment — nazadnje se bo moja neumnost še slabo iztekla. In sedaj prihaja še stari krčmar Peter in tisti Špekbaher iz Rina. No, še teh se manjka. Hud možiček je ta Špekbaher, hud kakor gad. Moram pa le gledati, kako se bom izmotal, če deklina kaj izblebeta.

(Krčmar Ortner in Špekbaher nastopita.)

Rafl. O, o, kaj vidim? Špekbaherja? Hvaljen bodi Jezus Kristus, Špekbaher. Bog vas živi, krčmar Peter!

Špekbaher (se vsede). Na veke. (Opazuje Rafla.) No, no, človeče, zdiš se mi malo znan, pa vseeno, če te poznam ali ne, zgube ne bom pri tem imel.

Rafl. No, pogledjte si no, kako visoke besede! Rafla iz Fartlajsa ne poznaš? Koli-

kokrat sem že bil v tvoji hiši in tukaj pri »rdečem orlu«.

Ortner (se vsede in zaničljivo reče). A tako, tisti Rafl si!

Špekbaher (zbadljivo). Pa res čudno, da te nisem koj spoznal, Rafl! Ti imaš nekaj na sebi, česar človek ne more pozabiti, če je enkrat s teboj govoril.

Rafl (se mu dobro zdi). A tako, tako? Kaj pa takega? Katera bi pa bila tista lepa lastnost?

Špekbaher (zbadljivo). Ta-le je: vsak mora takoj videti, ako le enkrat s teboj govori, kdo si in kakšen si. Ti imaš dolg jezik in govoriš veliko, pa ne kaj prida. — Ti imaš velike korake in mnogo preletaš — saj si to pokazal, ko si leta 1797. tako tekel pri Špingsu pred sovražnikom. Suho grlo imaš in piješ kakor kajna, mnogo, mnogo več, kakor ti dopušča tvoje premoženje, in zato so tvoji otroci in tvoja žena vedno strgani in lačni. In umazano, grdo srce imaš!

Rafl (srdito). A tako, Špekbaher, tako!

Rozika (hitro vstopi). Prav, prav! Le povejte temu ničvrednežu, kar mu gre! Nobeno pošteno dekle ni varno pred njim! Kako grdo je govoril malo poprej pred menoj! (zakrije si obraz s predpasnikom.) Kar sram me je.

Peter. Kaj, tak si! (Skoči pokoncu ter prime Rafla za rame.) Sedaj imam pa za-

dosti! Moja krčma je poštena in krščanska in taka bode ostala, dokler bo moj mazinec migal. Raf! Nisi na pravega naletel. (Ga strese.) Svojo merico plačaj in zgubi se tam, kjer je zidar pustil luknjo. Poberi se vun, postopač!

Rafi (vstane, upre roki na mizo in izživajoče spregovori). Glej, glej, vun me mečete, vun, mene, velikega hlapca Andreja Hoferja?

Špekbaher in Ortner. Kaj pravi, da je za velikega hlapca pri Hoferju?

Rafi (se vsede, tiho). Aha, sedaj bodo pa kar ponižni postali. (Glasno.) Da, tako je. Prvi hlapec sem pri slavnem Andreju Hoferju v Pasajerju.

Rozika. No, da se Bogu smili. Kako more naš Andrej Hofer trpeti take ljudi? ... pa ne bom govorila. Špekbaher, en poliček?

Špekbaher. Seveda. (Rozika gre.) Tako, Hoferjev hlapec si sedaj?

Rafi. Sem, sem! In Andrej je bil celo hoter mojemu zadnjemu sinčku.

Špekbaher. Potem pa že moram za to Hoferju srečo voščiti.

Ortner (se zopet vsede). Ja, ja, tako je, Andrej Hofer je dobra duša, včasih — (tiho) še predober. (Rozika prinese vino in kozarec ter srdito pogleda Rafla ter odide.)

Rafl. Jaz storim svojo dolžnost, moža, in Andrej je z menoj tudi zadovoljen. In ko bi vidva imela malo več olike, bi natakarici ne verjela vsega ... Ti krčmar jo pa kar v stekleno omaro zakleni in jo namesto Matere božje v vaši podružnici postavi, saj samo ene potrebujete ... Vama bi pa rad nekaj novega povedal. Da, nekaj novega, posebno zate, Špekbaher.

Špekbaher (zaničljivo se smeioč). Ti pa ti, ti boš povedal kaj novega, ki si videl strašilo v turščici tam na njivi Sv. Lenarta in si mislil, da je uboga duša iz vic. To je bilo smeha po celi dolini. S tem je pa nisi pogodil, Rafl!

Ortner. Koliko rožnih vencev si pa obljubil strašilu, Rafl?

Špekbaher. Ah, le tiho bodi, prijatelj. Saj rožnega venca še v žepu nima, in ko mu je pater Joahim za pokoro dal moliti rožni venec, si je moral od drugega izposoditi molek, da je mogel pokoro opraviiti.

Rafl (jezno udari na mizo). Vse je laž, sama laž! Ne bosta me imela za osla, ne! Zatožil vaju bom Hoferju, bo že on meni pomagal do pravice!

Špekbaher. Pa res nimam časa, da bi hodil k njemu v Pasajer na sodbo.

Rafl. Bo sam sem prišel. Le počakaj, kmalu bo tukaj.

Špekbaher in Ortner. Kaj, Hofer pride?

Rafl (zaničljivo in norčljivo). Da, da, on pride. Kako gledata, ko vama to povem. Sedaj bi pravzaprav dosti vedela. Pa vendar hočem še nekaj ziniti. V Absam in na Jurjevo goro sta (zaničljivo, norčljivo) romala on in njegova stara.

Špekbaher (zavriska in skoči pokoncu za mizo). Juhé! To romanje je Andreju gotovo ukazal naš cesar Franc in nadvojvoda Ivan! Veseli bomo, če nas obišče Hofer. Pa ko bi hotel sem priti še o. Joahim, dobri gospod z rdečo brado! To bi imel veselje!

Ortner. Znabiti pa še pride. Poslal sem v samostan pol teleta, in že dvakrat se je prišel za to zahvaljevat.

Rafl. Kaj pa imate s tem o. Joahimom?

Špekbaher. Radi ga imamo vsi, da veš. Takega meniha ne najdeš v celi deželi. Tako pobožen je, ljubi domovino in pridigar je tak, da ga mu ni para!

Rafl. Saj nič dobrega ne stori ta kapucinar.

Špekbaher. Kaj, da ne stori nič dobrega, Rafl, o tem pa le jezik za zobmi. Povedal ti bom, človeče, kaj je z o. Joahimom in kar mi je neki kapucin sam pravil o njem: On je mlad, goreč mož. In če ima kako napako, je ta, da pove vsakemu naravnost vse, kar misli, in zato se marsikomu zameri, ker mu pove resnico v obraz.

Rafl. Pa ga vendar mnogi ne marajo in ga ne morejo trpeti.

Špekbaher. Jaz tudi tiste poznam, ki ga ne marajo. Pa jih je le malo. To so tisti, ki radi spé in bi najrajši vedno spali. In potem, če kdo pride in jim zakliče: Hé, kviško, čas je vstati. — potem pa mora ta, ki ga budi, še vesel biti, če ne dobi kake zaušnice. Že lahko vsak vé, na kakšne ljudi mislim.

Ortner. O, tudi jaz poznam take ljudi — nekateri so prav blizu . . .

(Bavarski birič vstopi s pismi, ropotajoč s sabljo.)

Špekbaher. O Bog! že zopet ta birič! Najrajši bi ga vun vrgel! Čakaj, ga bom pa malo potegnil za nos.

Birič (odpre listine in bere). V imenu kraljevskega veličanstva našega premilostnega gospoda in kneza Maksa Emanuela Bavarskega: naj se obesi v vsaki občinski hiši in krčmi in na vseh javnih prostorih južnih bavarskih dežel . . .

Špekbaher (skoči pokoncu in vije roke prav neumno). Moj Bog, to pa ne, o ne! To ne more biti resnica, gospod uradni sluga! To bi bilo grozno, to bi bil pravi punt!

Birič (zija). Kaj praviš?

Špekbaher. Da bi bavarskega kralja v vsaki gostilni in občinski pisarni obesili, tega ne prenese, gotovo ne!

Birič (jezno). Tristo medvedov! Za vruga! Ali si padel na glavo, norec, osel neumni? Le počakaj, kaj še pride, ti teslo, drži jezik za zobmi, grom in strela...

Špekbaher (navidezno prestrašen). No, no! Bom pa lepo tiho. Veste, prav iz ljubezni sem tako govoril. Ste lahko prepričani, rad imam kmete in kralja — pa prav res.

Ortner (tiho). Špekbaher, bodi pаметen — ne tiraj stvari predaleč! Ti lahko sebe in mene pahneš v nesrečo!

Birič (Špekbaherju). Ti si osel, norec! (Bere dalje.) Visokorodni in svetli okrajni komisar gospod Teodor baron Hofšteten...

Špekbaher. Kako se piše?

Birič (kriči). Hofšteten, bedak!

Špekbaher. A tako, tako, Hofšteten bedak, a tako.

Birič (z nogami cepta ob tla). Ali si znorel, osel oslovski? Še enkrat me moti v branju, pa boš žrl seno, ti kmečki vol!

Ortner (tiho). Prosim te za božjo voljo, bodi tiho. Te bo kmalu spoznal, da ga vlečeš, potem pa gorje nam!

Birič. Torej. Visokorodni svetli okrožni komisar gospod Teodor baron Hofšteten je z ozirom na uporno gibanje podložnikov, sosebno iz duhovskega stanu, z dnem 2. aprila 1809 dal sledeči odlok: Vsak, ki bo imel kako pismo ali kakršnokoli zvezo z znanimi puntarskimi, iz dežele izgna-

nimi škofi, Emanuelom pl. Tun in Rudolfem pl. Ruol-Šauenstajn, od katerih je bil prvi škof v Trientu, drugi škof v Kuru, bo spoznan kot upornik in bo najostreje kaznovan. Ste razumeli?

Ortner (Špekbaherju, ki je hotel zopet nekaj odgovoriti). V Hoferjevem imenu, prijatelj, molči!

Birič (bere dalje). Nadalje zabičimo vnovič leta 1807. in 1808. izdane ministrske odloke: 1. Takoimenovana molitev rožnega venca je tako javno v cerkvi, kakor zvečer po hišah, najostreje prepovedana. Kdor prelomi ta odlok, mora plačati globe od 5 do 30 kronskih tolarjev; če ne more plačati, pa dobi 25 do 50 palic in bo zaprt.

Raif (skoči pokoncu, upre obe roki v bok in reče). Glejte si no! pri nas se pa moli vsak večer . . .

Ortner (ga potegne na stol in ga sune v rebra). Molči! Hočeš izdati nas in tudi gospodarja Hoferja? Jezik za zobmi!

Birič. 2. Prepovedano je nositi praznično obleko na sopraznike. Okrajni urad v Inomostu. Datum kakor zgoraj. — Tako, to se mora obesiti tu v krčmi; ste razumeli?

Špekbaher (tiho). Še tebe bi najrajši obesil zraven.

Birič (izvleče pisma ter jih izroči Ortnerju, vpijoč). In tu je še pol tucata kaznji-

vih odlokov za nekega Petra Ortnerja, krčmarja pri »rdečem orlu« v Inomostu: 1. Sod vina ni bil naznanjen kraljevemu bavarskemu uradu, se plača kazni 10 kronskih tolarjev. 2. Povišani davek za meso ni bil plačan; znese dvakratno kazen 20 kronskih tolarjev. 3. Dve prošnji za uvoz sira iz Švice in klobas iz Verone nista bili kolekovani, je kazni 15 kronskih tolarjev. 4. (Upijoče.) Ker se je kljub dvakratni prepovedi molilo dvakrat zvečer preklicani rožni venec, znese 30 kronskih tolarjev kazni. Vse skupaj 75 kronskih tolarjev kazni, ki morajo biti plačane v osmih dneh, — ako ne, bo rubežen. Tako vas bomo že ugnali v kozji rog, ti prokleta tirolska sodrga! Po kolenih boste še drsali in moledovali za košček kruha, dobili pa boste brco, kanalje!

Špekbaher (srdito). To je pa že preveč. Izpustite me vunkaj!

Ortner. Prosim te, rotim te! ne, ne! Pahnili nas boš v nesrečo. Bodi miren!

Haspinger (vstopi). Hvaljen bodi Jezus Kristus! Glej ga no, Špekbaherja, Bog te živi, dragi Jožef! Gospodu krčmarju pa se moram v imenu g. gvardijana zahvaliti za poslano miloščino. Deo gratias!

Birič (sirovo). Vam kapucinskim debe-luharjem se pa tudi ni treba debeliti z blagom in premoženjem tujih ljudi. V umazanih kutah se klatite po deželi, delite podo-

bice, blagoslovljen prašek za ljudi in živino . . ., a bomo že naredili konec temu babjeverstvu. (Špekbaher hoče planiti na biriča, Ortner in Rafl ga pogovarjata in siloma zadržujeta.)

Haspinger. Ali smo mar tudi vam postali nadležni, gospod sluga? Znabiti po kakšni pridigi od pekla?

Birič. Ali se hočete norčevati iz mene? Varujte se! Znani ste! Vi ste tisti Haspinger, ki ste lansko leto govorili uporne besede proti visoki bavarski vladi! Vi ste sumljiv človek, vi ste skoraj hudodelnik!

(Hofer in soproga in Tone iz Gomjona vstopijo. Špekbaher, Ortner in Rafl ga hočejo pozdraviti, Hofer odkima, ostane v ozadju ter posluša biriča.)

Birič (Haspingerju). Da, hudodelnik ste! Zahvalite se usmiljenju našega okrožnega komisarja, da še prosto hodite okrog. (Kaže pest.) Jaz bi vam že . . .

Hofer (hitro stopi pred biriča, upre roki ob bok). Človek, sedaj pa kar umolkni!

Birič (nekoliko preplašen). Kaj se vti-kate vmes?

Hofer (odločno in kratko). Zahtevam, da umolknete!

Ana. Andrej, pusti ga pri miru. Bodi pameten. Lahko te spravi v ječo.

Hofer. Le umiri se, ženka! (Biriču.) Tako ti rečem, človek! Ako te še enkrat naletim in slišim tako grdo zmerjati brez

vzroka, te bom tožil pri sodišču; če tukaj nič ne opravi, pri višjem sodišču, in če tu ne bo šlo, pa v Monakovem pri kralju. In če me stane tudi 100 tolarjev. Zdaj veš. Le grizi svoje brke, to nič ne škoduje. Tako, sedaj pa, Bog vas živi, častiti gospod, pozdravljeni, možje tovariši. (Strese roke Špekbaherju in Ortnerju, Haspingerju poljubi roko.) Ženka, pridi semkaj. — Častiti gospod, kai ne, da boste ostali nekaj časa v naši družbi?

Haspinger. Pol urice, da se kaj pametnega pomenimo.

Birič (odhajajoč). Krčmar, kazni morajo biti plačane v osmih dneh, sicer pride rubežen. (Med vrati Hoferju.) In vi, bradač, nikar ne mislite, da se vas kaj bojim. (Gre.)

Hofer (smejoč kliče za njim). Bog vas obvaruj, možiček. (Ortnerju.) Kazni moraš plačati, prijatelj?

Ortner. Tako je, žalibog, celih 75 kronskih tolarjev. In to samo radi stvari, za katere se avstrijska vlada še menila ni. Čuj, radi molitve sv. rožnega venca moram plačati 30 kronskih tolarjev kazni.

(Kratek odmor.)

Hofer (hipoma). Rafl, poglej po konjih!

Rafl (odhajajoč strupeno). Hudir! Ravno ko bi kaj pravega zvedel, pa me pošlje proč. Ne zaupa mi. (Gre.)

Hofer (Ortnerju). Kazni pa vendarle ne boš plačal, Peter!

Ortner (začudeno). Kako da ne?

Hofer (se ozira naokrog, previdno). Ali smo sami?

Ortner. Sami! Razen nas je ni žive duše tukaj.

Hofer. Ljubi Bog je ravno prav naredil, da sem naletel na vaju, dragi Špekbaher in na vas, častiti oče. (Ortnerju, počasi in pomenljivo.) Kazni ne boš plačal, prijatelj, ker v osmih dneh ne bo nobenega Bavarca več v Spruggu in skoro gotovo nobenega več v celi tirolski deželi.

Špekbaher (vrisne). Juhej! To novico si prinesel z Dunaja, kaj ne? (Dvigne kozarec.) Da, da, cesar nas ne bo zapustil. Živi naš dobri Francel!

Haspinger (mu dene roko na usta, nejevoljen). Ali boš tiho, ti neprevidni človek! Kako lahko bi to slišal kak Bavarec in vse bi bilo izgubljeno. (Hoferju.) Andrej, kako je bilo na Dunaju? Pripoveduj nam!

Hofer. Prav rad! Častiti oče, pa meni se zdi, da nas bo Ortner pustil žeje poginiti.

Ortner. Pa res! Če je človek tako zamišljen. Rozika, Rozika!

Hofer (ženi smehlja). Ana, sedaj pazi!

Rozika (vstopi). Koj, koj! (Ugleda Tončka.) A, Tonček! (Mu poda veselo roko.) Bog te sprimi, dragi moj!

Tonček. Tudi tebe sprimi Bog, draga zaročenka! Kako ti kaj gre? Dolgo se že nisva videla.

Rozika. Kod si pa hodil, ti porednež, kje si bil?

Tonček (tiho). S Hoferjem sem bil na Dunaju.

Rozika (začudeno). O ti nebeški oče! Potem si pa gotovo videl dobrega cesarja Franca.

Ortner (smejoč, kakor bi se hotel jeziti). Pa Rozika, kako se obnašaš? Ali se nič ne sramuješ pred častitim patrom?

Rozika (si zakrije s predpasnikom obraz). O sveta Mati božja! (Poljubi Haspingerju roko). Pa vas res nisem opazila, častiti gospod! Pa kaj ne (sramežljivo), saj nisem nič napačnega govorila s Tončkom?

Ortner. Sedaj pa kar nehaj klepetati in postrezi gostom! En bokal, kaj ne, Hofer?

Hofer. Le prinesi ga zame in za ženko! Špekbaher in Tonček bosta pa pomagala, in enega kozarca oče Joahim tudi ne bodo zavrnili.

Rozika. Tonček bo šel pa potem z menoj v kuhinjo, mu bodo mati krčmarica dali kak dober košček; potem mi bo pa moral pripovedovati od Dunaja, od cerkva in od ljubega cesarja Franceljna. Kaj ne, Tonček, da boš? (Odide.)

Hofer (Tončku). Tonček, blagrujem te, ker boš dobil tako dobro in pošteno nevesto.

Haspinger. To vam je pravi angel.

Špekbaher (tjavendan). Da, da, tudi Rafl mora biti o tem prepričan.

Tonček (jezno). Kaj pravite, Špekbaher?

Ana. Ježeš, Ježeš! Je pa že zopet kako naredil. (Špekbaher kima.) Zares, ta Rafl je izgubljen človek; oženjen je in ima tri otroke, pa je tako lahkomišljen. Sram nas mora biti, ker ga imamo pri nas v službi. Andrej, ti si hišni gospodar, preveč mu gledaš skozi prste! Jaz bi pa že zdavnaj pognala od hiše tega nesramneža. Pokaži mu že vendar enkrat, kje je zidar pustil luknjo.

Hofer (dobrodušno). Sedaj še ne, ženka, še ne. Tako naglo koga od hiše poditi, to ne bi bilo krščansko! Kaj bi počel, če bi ga postavil na cesto? Kam bi se djal? — Mu bom že danes povedal, kar mu gre, boš videla Ana. Spoditi ga pa za enkrat še ne morem — se mi pa vendar še smili!

Ana. Andrej, da bi ti le Rafl kdaj ne prinesel nesreče v hišo. Jaz prav nič ne zaupam temu človeku.

Tonček (ki je gledal grdo predse, udari na mizo). Rafl je lump in ostane lump in bo kot lump tudi umrl.

Špekbaher (medtem ko Haspinger z rameni maje). Skoraj gotovo boš zadel, fant!

Hofer (karajoče). Meni ne dopade, Tonček, da tako govoriš o svojem bližnjem; to ni lepo, je celo pregrešno. Pa (smejoč) tebi se gre za Roziko. Sicer pa (odločno) Rafl ostane, kakor sem rekel.

Špekbaher (polglasno). Da bi se le enkrat ne kesal, a prepozno, Hofer.

Rozika (prinese vino in kozarce ter nataka, Tončku). Tonček, sedaj pa le pridi v kuhinjo, dobra mati krčmarica so že postavili nekaj dobrega zate na mizo. Pa od Dunaja mi boš kaj povedal.

Hofer (smehljaje). Le pojdi, Tonček, sicer ti ne bo dala miru, ta poredna Rozika.

Tonček. Pa pojdimo, saj to ni nobena pokora. (Odideta.)

Špekbaher. Andrej, sedaj pa pripoveduj! Kako je, kako? Ali bomo kmalu pognali čez mejo to bavarsko sodrgo? Kaj je rekel cesar Franci in nadvojvoda Ivan? (Nestrpno.) Povej nam, povej.

Hofer (malo nejevoljno). Počakajmo malo. Saj je kmalu povedano. Vse je v redu. Cesar Franci in nadvojvoda Ivan sta nas sprejela tako, kakor sprejme oče svojega otroka, ki pride iz tujine. Seveda mora ostati vse to skrito; kajti po Dunaju in tudi drugod lazijo razni vohuni Napo-

leonovi; celo cesar v svojem gradu ni varen pred njimi.

Špekbaher (polglasno). To bi jim pokazal, tem ciganom.

Hofer. Potem sva pa s pl. Hornmajerjem napravila cel vojni načrt.

Špekbaher. Kdo pa je ta Hornmajer?

Hofer. Prav ljubezniv in premeten gospod je, s kmiečkimi ljudmi kaj rad govori.

Špekbaher. Gosposki človek, da bi slana pobrala vso gospodo . . .

Hofer (karajoče). Jože, Jože! Povsodi se dobe dobri ljudje, pa tudi slabi.

Špekbaher (trdovratno). Pa pri gospodi je več slabih kakor dobrih. — Že njegovo ime mi ne dopade; boste videli da nam bo enkrat pokazal roge.*)

Haspinger. Sedaj pa tiho, Špekbaher! Naj vendar enkrat zvemo, kaj se bo zgodilo in pri čem da smo. Pripoveduj, dragi Andrej.

Hofer. Potem — (previdno) ali smo sami?

Ortner. Nobene duše ni tu razen nas.

Hofer. Sklenili smo to-le: Od 10. do 26. aprila bomo začeli povsod Bavarce poditi čez mejo. Tiste, ki bomo vjeli, bomo djali pod ključ; pomanjkanja seveda

* Hornmajer bi se reklo po domače: Rogač.

ne smejo trpeti. Iz južnega Tirolskega in iz Štercinga jih bomo skušali potisniti čez Brenner; najhujše jih bomo pa napadli okrog glavnega mesta. Glavna naša opora bo gora Izel. Od tam bomo lahko streljali brez skrbi na naše sovrage. Nazadnje, ako nam bo šlo po sreči, jih bomo naskočili. Prihitel nam bo na pomoč cesarski general Šastler s 6000 možmi in 20 topovi po Pusterški dolini in se bo z nami združil. Seveda največ bomo morali storiti sami. Cesar rabi svoje vojake še na drugih krajih. Dvomim pa tudi, da bi se znali vojaki sukati po naših gorah.

Špekbaher. Jaz bom storil vse, kar bom mogel.

Haspinger. Ali pa poznajo zaupniki po vseh dolinah vaš načrt?

Hofer. Povedal sem ga vsem ožjim prijateljem po vseh dolinah in (smejoč) Špekbaherju in o. Joahimu pa ga ni treba še praviti.

Haspinger. Vi ste storili velike reči, Hofer!

Hofer (ponižno). Ni vredno, da bi pravil. To je moja dolžnost. Za domovino in za sv. vero bi pač vsak storil ravno toliko ali pa še več, kakor jaz.

Haspinger (Ani Hoferjevi, norčevaje). In kaj pravite vi k temu, Hoferjeva mati?

Ana (vstane). Kaj naj rečem? Tirolka sem! Sama bom zažgala kresove, ki bodo

oznanjevali vojsko po deželi. In če drugega ne bom mogla nič storiti in pomagati, ko se boste borili za Boga in sveto vero, bom molila in klicala k Bogu, da se nas usmili in da dá zmago pravični stvari. Molila bom za vas in dobrega našega cesarja! Ne mislite na nas ženske, kaj bomo počele. Me znamo trpeti in prenašati težave, -- to je naša naloga; vaša dolžnost, močje, pa je, da gledate na domovino ter rešite božjo sv. resnico za naše otroke in vnuke; to storiti ste dolžni, močje!

Špekbaher. Vrla žena ste!

Ortner. Kaj pa če nam spodleti, mati Hoferjeva, in vi celo izgubite v vojski — svojega Andreja, kaj potem?

Ana (navdušeno). Ako pade v sveti vojski, bo umrl za Boga; cesarja in domovino (si obriše solze) in on postane mučenik in jaz bi bila srečna, da sem imela takega moža. Za sveto stvar ga rada žrtvujem, svojega Andreja — naj gre v božjem imenu v borbo in (jokaje), če se tudi nikdar ne vrne.

Hofer (ji dene roko na ramo). O, ti si vrla, dobra ženka, Bog te blagoslovi!

Haspinger. Hvala vam, Hoferca, za vašo besedo! Tako govori junaška, močna tirolska žena! Ako tak pogum prevzame ženska srca, potem, močje, bodimo potoiaženi! Zmaga bo naša! (Navdušeno,

s povzdignjenim glasom.) Kviško torej v sveto borbo! (Vsi vstanejo.) Sezimo si v roke: vsi za enega, za tistega, čigar srce je bilo odprto na križu za nas, — in vsak za vse: za naše brate, za one, ki bodo za nami po naših dolinah bivali, — v varstvo naše sv. vere, našega cesarja in domovine. — Da se vidimo na gori Izel! Bog z nami! V boj po zmago ali smrt! (Si podajo roke.)

(Zastor pade.)

Drugo dejanje.

(Pokrajina na gori Izel pri Inomostu. V ozadju gorska pot, ki pelje preko griča, odspredaj znamenje s podobo Matere božje, nekaj skal in štorov. Med celim dejanjem se čujejo oddaleč, potem bližje streli iz pusk, oddaleč iz topov. Rozika sedi pri znamenju na skali, poleg sebe sodček in nekaj vrčev.)

Rozika. Tu naj останem, tako mi je naročil Hofer. Na vrhu, je rekel, ni varno; pa tudi ni dobro, je dejal, da bi strelci preveč pili, potem bi ne merili tako dobro. Kako za nas vse po očetovsko skrbi, ta dobri Hofer. — Dvakrat je že pognal sovražnika iz dežele in danes ga podi tretjič. Pa je prestal tudi mnogo bridkosti, dobri Andrej. Avstrijski vojaki so ga zapustili, zmanjkalo mu je smodnika in svinca . . . pa vendar je vztrajal. (Silen pok pušk iz daljave.) Kako to poka! Strel na strel! — In koliko ljudi v tem trenutku stopa pred sodni stol božji! In moj zaročenec Tonček! Gotovo se bori blizo Hoferja, in ta mi je obljubil, da ga ne bo brez potrebe izpostavlj'al nevarnosti, toda (poklekne pred znamenje in povzdigne roke). O nebeška Mati, glej — nikoli nisva jaz in Tonček spregovorila kake nedostojne besede, — čisto in nedolžno sva preživela čas zaroke in tako bova ostala s tvojo pomočjo tudi zanaprej; — Ljuba Mati božja! — (srčno) kaj ne, zato se boš pa tudi ozirala na mojega Tončka, da ga ne zadene sovražna kroglja, da ne pozabi mo-

liti, če pride v smrtno nevarnost (začne plakati) in da ostane dober, vrl tirolski mladenič. (Se nasloni z glavo in rokami na znamenje in moli tiho.)

Rafl (s puško oborožen se tiho prikrade po stezi z gore; zase). Aj! Kaka čedna golobica pa kleči tu! (Stopi bliže.) O, Rozika od »rdečega orla« je? Gotovo joka po svojem Tončku? To mi bo pa ravno prav prišlo. Danes pa menda ne bo tako uporna in huda. (Jo potrka po rami.) No, Rozika, kako je? Tako lepa in dobra deklica pa joka! Čemu pač?

Rozika (prestrašena skoči pokoncu; boječe). Rafl, ti si? Kaj bi rad? Merico vina? (Mu hoče napolniti vrč.)

Rafl (sirovo, nesramno smejoč se). O ne. Za vino mi danes ni mar, če se tudi sicer nič kaj ne branim dobre kapljice. (Se bliža Roziki, ki se boječe umika.) Ti moraš danes kazen plačati, ker si me zadnjič pri »rdečem orlu« v tako zadrego spravila. Ti moraš biti z menoj prijazna. (Jo prime za roko.)

Rozika (se mu iztrga in sune Rafla v prsi, da se opoteče na tla; jezno). Ti grdi nesramnež, nikdar več se mi ne približaj, ničvredni zapeljivec! Proč, proč se mi poberi!

Rafl (vstane stokajoč ter se zopet bliža Roziki). Tako nasilno ravnaš z menoj? Čakaj, copernica! Ne uideš mi!

Rozika (se umika in kliče). Sveta Mati božja, pomagaj mi, o Marija, Marija! . . .

(Hipoma nastopita Andrej Hofer z opasano sabljo in Tonček s puško od desne. Tonček skoči ves razjarjen na Rafla, ga zgrabi za vrat in ga davi.)

Tonček. Ti satan! Ne izpustim te živega!

Hofer (zadržuje Tončka). Izpusti, Tonček! Tukaj mora veljati moja beseda! (Tonček uboga, obotavljajoč se; Raflu mrzlo.) Midva sva videla vse. Ti takoj zapustiš ta kraj ter se podaš v Fartlajs. (Vedno bolj s povdarkom, srdito.) Takih nesramnih, brezbožnih ljudi, kakor si ti, ne potrebujemo v naših bojnih vrstah. Moja žena naj ti izplača zaslužek od sv. Jurja do danes (ga prime za telovnik in ga trese), potem pa se mi poberi iz moje hiše. — Iz moje hiše, pravim (udari z nogo ob tla), se mi poberi, ti nesramnež! — Izpred mojih oči (mu zažuga s pestjo), pa takoj, sicer bi se znal spozabiti, — zares, škoda za mojo roko. (Sune Rafla z roko, silno srdit.) Naprej!

Tonček (tiho Roziki). Jezus, Odrešenik! Tako srditega pa Hoferja še nisem videl nikdar.

Rafil (hinavsko). O Hofer, (sklene roki in jih povzdigne) samo sedaj mi še prizanesi! Strast me je premagala!

Hofer (mrzlo). Strast mora človek premagati in živeti po zapovedih božjih. Pojdi!

Rafl (proseče). Saj si, o Hofer, boter mojega otroka, prizanesi mi!

Hofer (jezno). Poznam svojo dolžnost, ki jo imam kot boter otrokov. Jaz bom že skrbel, (s povdarkom) da otrok ne bo pohujšan po lastnem ničvrednem očetu. Ti Rafl pa, (kaže na desno) poberi se!

Rozika. Oče Hofer! Smili se mi ta človek, če je tudi neroden. Kaj pa, ko bi jaz prosila zanj?

Hofer (mirno). Bi bilo lepo od tebe, Rozika; Toda Hofer ni človek, ki bi sedaj rekel tako, čez četrť ure pa drugače. (Odločno.) Kar sem rekel, pri tem ostane. Rafl, idi!

Rafl (proseče). Ne pomaga torej nobena prošnja?

Hofer (odločno). Nobena!

Rafl (jezno). No, pa grem! Toda rečem ti, svetohlinec, pomnil me boš. Še se srečava! Le čakaj!

Hofer (hodi gori in doli). Kako me je to vznemirilo. Toda (Roziki) dobro si se držala, poštena dekle si! Take bi morale biti vsa dekleta! Tonček, rekel sem ti že in ti še rečem, k taki vrli nevesti ti voščim srečo. (Gre k sodčku, si natoči vrč, pije, ter ponudi Tončku.) Na zdravje Tonček! Bog živi Reziko! (Tonček pokusi

in ga dá Hoferju nazaj, ki pije in vrč na tla postavi.) Danes nečeš piti, Tonček? Kaj ti je? Si slabe volje?

Tonček. Ne vem, tako čudno mi je danes pri srcu, neki notranji čut mi pravi: še danes boš umrl.

Rozika (preplašena). Za božjo voljo, Tonček, kaj govoriš!

Hofer (smehliaje). Saj se vsakemu tako godi pred bitko. Le pogumno v boj, Tonček, potem bo že ta strah minil.

Rozika. Za božjo voljo, ali bo danes hud dan?

Hofer. Bo, bo, dobra Rozika; danes bomo potrebovali vse ljudi. Zate bi bilo boljše, da se podaš naprej. Ako bomo s pomočjo božjega Srca Jezusovega premagali Bavarce in Francoze, se lahko zgodi, da sovražna vojska tu mimo beži, potem bi pa ne bilo zate dobro, Rozika. S Tončkom pa tudi ne moreva biti vedno poleg tebe.

Rozika (navdušeno). Pa šta pri meni sv. Mati božja in angel varih, ki me čuvata, Hofer!

(Svet hitro stopi iz leve na oder.)

Hofer. Poglej si no, moj tajnik! Kaj prinašaš dobrega?

Svet. Nič kaj prida, oče Hofer. Bavarci so naše speljali na led. Na videz so se umaknili. Eden naših poveljnikov se jim je pa dal zapeljati in je vdrl za njimi

preko gore. Naenkrat so ga obkolili sovražniki; z velikimi izgubami se je komaj umaknil.

Hofer (nejevoljno). Treba jim bo poslati pomoči. Le z gore ne, na gori smo varni. (Puške hudo pokajo.) Zopet se je začel bojni ples. To so bavarske puške, poznam jih, naše pokajo bolje. (Svetu.) Teci hitro nazaj ter jim naroči, da naj se drže še vsaj en četrt ure. (Svet hitro odide na levo.) (Kratek odmor, potem Tončku.) Tonček, ne more biti drugače; doli v soteski čaka četa Pasajercev, načeluj jim ti in glej, da izgube dobro nadomestiš!

Rozika (prime Tončka za roko). Tonček!

Tonček (izvije roko). Rozika, ne more biti drugače. Ako se gre za blagor cele domovine, nihče ne sme gledati samo nase. Z Bogom, Rozika; Bog te obvaruj!

Rozika (mu poda srebrno svetinjo na traku). Vzemi tole blagoslovljeno svetinjo v spomin moje ranjke matere. In, o Jezus, da mi pride sedaj ta grozna misel (se strese), blagoslovljena je za smrtno uro. Tonček . . . ako bi se moralo zgoditi . . . (Zakrije obraz v predpasnik.)

Hofer (ganjen). Rozika, le tiho bodi. — Sai vsaka kroglija ne zadene. Nikar si ne delaj težkega srca, drago dete!

Rozika (si obriše solze umirjena). Imate prav, oče Hofer! Ne mudi se, Tonček; domovina te kliče. Vsak trenotek je drag. (Mu poda roko.) Srečen bodi, dragi moj! Bojuj se pogumno za Boga in cesarja!

Tonček (stisne roko Roziki, zbrano). Z Bogom! Rozika, z Bogom! (Odide hitro na levo.)

Hofer (gleda nekaj časa za njim). Čuva naj te Bog, dragi, pridni mladenič. (Roziki, ki je medtem pokleknila pred znamenje.) O ti dobro pobožno dete, (žalostno) moli tudi zame, moli za ubogega Andreja Hoferja. — Kaka odgovornost sloni na meni. Koliko otrok bo danes izgubilo svoje očete, koliko bo mrtvih in ranjenih in — jaz sem kriv tega. In dežela je še v nevarnosti, če je tudi preteklo že cele potoke krvi. Rozika. (srčno) o moli tudi zame. (Žalostno.) Kolikokrat sem žalosten, potrť, ker ne vem če zadenem pravo in če ne delam zoper voljo božjo!

Rozika (vstane). Oče Hofer! Nad milijon kristianov je bilo mučenih — tako je pridigal o. Benicij, in šele potem je sv. vera zmagala. Kai je par sto naših mrličev proti tolikim milionom? In ali niso tudi naši junaki umrli za Boga, cerkev in božji nauk? Oče Hofer! Le poguma ne izgubiti! Z vami Tirolska stoji in pade!

Hofer (ponižno). Ne govori tako, Rozika! Jaz nisem nič boljši kot drugi. Toda potolažile so me tvoje besede! Povrne naj ti Bog!

(Kmečki deček prileti od leve na oder.)

Deček: Oče Hofer, oče Hofer! Poveljnik Laner me pošilja. Neki bavarski stotnik se bori srdito kot lev. Smodnika zmanjkuje, središče se hoče umikati!

Hofer. O naša ljuba Gospa iz Trensa! Tega za božjo voljo ne! Naskočiti morajo, pa ne posamezni, ampak vsi, vsi, vsi. In če zmanjkuje smodnika, naj obrnejo puške in naj udrihajo s puškinimi kopiti. Moram takoj tje. Deček, teci proti Nattersu. Tam stoji še par kompanij iz Štubaha, to so junaki! Naj takoj prihite in posežejo v bitko. (Deček hiti proč.) Rozika, Bog te obvaruj. Pazi nase, ne zdi se mi kaj varno na tem kraju. (Odide hitro na levo.)

Rozika (počasi sede na kamen). Moj Bog, kako tesno mi je pri srcu. Kaj pomeni to? Niso li to slutnje smrti? Ali najmar Tončka ne vidim nikdar več? Kakor Bog hoče: — (dvigne roke moleč k znamenju) moč mi moraš podeliti, ti nebeška Mati, moč, da vdano prenesem še tako hud udarec. O žalostna Mati božja, vso srčno boleost darujem tebi, ki si pod križem trpela še večje muke. (Streljanje pušk v bližini; kroglja zažvižga prav

blizu.) O Jezus, Izveličar; zares tukaj ni več varno. (Hoče urno sodček pobrati, blizu počí puška, Rozika dvigne obe roki, jih sklene na prsih in počasi omahne na tla.) Kroglja me je zadela. (Pretrgano.) Moje — slutnje — (pade v nezavest.)

(Četa Štubačcev, nekateri z orožjem, drugi s kosami in cepci oboroženi, stotnik in nadporočnik s sabljami v roki pridrve po hribu,)

Stotnik. Tu doli moramo (pokaže s sabljo), zgrabimo sovraga za hrbtom.

Nadporočnik. Ako ne morete streljati, mahajte s puškinimi kopiti po glavah. (Hočejo hitro skozi leve kulise, strelec opazi Roziko.)

Strelec. Stojmo, gospod stotnik, stojmo! Tu leži dekle!

Stotnik. Kje? Poznam jo! Natakaraica od »rdečega orla« je. Kroglja jo je zadela (se skloní nad Roziko). Tu ni več pomoči. (Pokliče proti ozadju) Rezika, Rezika, pri-di vendar. (Strelcem.) Mi moramo urno naprej!

Rezika (prihiti po hribu doli). Ali imam kaj posla, oče?

Stotnik. Imaš ga, žalibog! (Pokaže na raníenko.) Kroglja jo je zadela tik srca. Ponudi ji malo vina in ako se prebudi, to-laži jo. Dolgo ne bode, kroglja jo je pre-dobro zadela. (Strelcem.) Urno naprej!

(Štubajci, sočutno se ozirajoč na Roziko in mrmrajoč okoli leve kulise odidejo.)

Rezika. O ti ljuba Mati nebeška! Tako mlada še, pa mora umreti. (Natoči malo vina iz sodčka, poklekne poleg Rozike ter ji vlije nekoliko vina v usta.) O ubogo, ubogo dekle!

Rozika (odpre oči in tiho spregovori). Kje — pa — sem? (Se trese in seže z rokami proti rani.) O sedaj — vem. Ustreljena — sem Bleda — smrt — gre pome . . . (Reziki.) Tebe — ne — poznam. — Pa vendar — dobro dete — si. O joj. Ah . . .

Rezika (ji tiho šepetaje). Moj Jezus, usmiljenje! Marija, stoj mi na strani! — O Gospod, odpusti mi moje grehe . . .

Rozika. Da — odpusti mi . . . Sem — bila — šele — pred par — dnevi — pri spovedi . . . Gospod, odpusti mi moje grehe . . . O Marija, stoj mi na strani in varui tudi Tončka . . .

Rezika. Vse iz ljubezni do tebe, o Bog!

Rozika. Da, vse iz ljubezni do tebe, križani Jezus. (Se ozre proti nebu in se hoče pokoncu zravnati, Rezika jo podpira.) Kaj vidim! Nebo je odprto . . . Mati božja nese venec iz samih lilij . . . kaka svetloba . . . Vidim trumo svetlih, svetlih angelov Venec ta je zame . . . O ljuba Mati nebeška . . . (Steguje roki.)

Češčena Marija, milosti polna. Gospod ... (Povesi glavo in umrje.)

Rezika (po kratkem odmoru). O ti sveto dete! (Zapre Roziki oči ter ji naredi križ na čelu.) Ko bi mogla umreti jaz tako kot ti! Gospod, večni mir ji daj, in večna luč naj ji sveti! (Kleči moleč poleg mrliča. Iz daljave se čuje vedno bližje in bližje bobnanje, signali na rog, strel pušk in kliči: »Obrnite puške, udrite s koibami. Po njih, udrite« ... Vpitje in jok, vrisk. Štubajci dero od leve na desno črez oder. Stotnik se ozre na Roziko, potegne Rezi-ko s seboj.)

Stotnik. Z menoj, Rezika, z menoj. Pri mrliču nimaš več kaj početi. Bavarci beže ter bodo prihiteli ravnokar tu mimo ... moramo v dolino, da jim preskočimo pot. sicer nam ti sovragi uidejo. (Vsi hitro na desno, klic: »Ob tla z Bavarci. Udrite po njih«. Vedno glasneje se čuje klic, čuje se ropot pretepa, boja, udrihanje po glavah; vrisk, jok in stok.)

Prvi sovražni vojak (prihiti po hribu čez oder in kliče nazaj). Naprej, naprej, reši se, kdor se more. (Izgine na desno.)

Drugi sovražni vojak (ravno po isti poti). To niso več ljudje, to so huđiči! (Zbeži na desno.)

Tretji sovražni vojak (ravno po isti poti). Tovariši, sem, sem, tu je še prosta pot! (Zbeži.)

(Ko divja^o vojaki v divjem begu, jim od leve prihiti nasproti stotnik pl. Velingerode z mečem v roki in stopi vojščakom nasproti.)

Velingerode. Nazaj! Bojazljivci! Nazaj! (Vojaki dirjajo mimo in beže na desno.) Ali je to vaša prisega zastavi? Boj do smrti! Nazaj! Ali hočete armado pahniti v sramoto? (Predere bežečega vojaka.) Pri vseh vragih! — V vrste, bojazljivci!

(Pasajci in drugi brambovci z raznim orožjem in orodjem hite za vojaki in obkoli Velingerodeja. Pasajec mu nastavi koso na prsi.)

Pasajec. Častnik, vdaš se!

Velingerode. Jaz da bi se vdal kmetom? Nikoli! (Vihti sabljo in hiti proti brambovcem, eden izmed teh mu s puško izbiye sabljo iz rok, drugi ga zgrabijo za roke in ga srdito semintja pehajo.)

Brambovci (eden črez drugega). Ali te imamo, duša? Kaj ne, kmetje imajo trde pesti? Naredi testament, človek. Pobijte Bavarca. Obesite ga! (Andrej Hofer in Špekba^her s sabljo ter Haspinger s križem za pasom nastopijo od leve na oder. Hofer urno skoči med brambovce, ki žugajo Velingerodeju, in jih krepko odrine v stran.)

Hofer (jezno). Kaj pa se godi tu? Lepe reči vidim. Narazen, narazen, pravim.

(Brambovci se umikajo mrmrajoč.) Ali utihne takoj mrmranje? Višji poveljnik sem jaz! Zapomnite si! Še to se manjka, da bi neoborožene jetnike mučili, ko smo zmagali sovražnika. Sramujte se! Še enkrat naj kaj takega zapazim, še enkrat! (Požuga s pestjo proti brambovcem, ki se boječe umikajo; stotniku.) Bog z vami! Ne zamerite mojim ljudem, so še vsi razburjeni od bitke! Hrabro ste se borili, gospod stotnik, sem videl oddaleč. Sedaj se morate seveda vdati usodi. Sicer pa bodite brez skrbi. Stanovali boste pri »rdečem orlu«, vam bodo že postregli, da se ne boste mogli pritožiti. Po mestu boste smeli hoditi, samo (smehljaje) uiti, tega pa ne boste smeli.

Velingerode. Moja vojaška častna beseda, gospod nadpoveljnik, da ne bom ubežal. Sicer (poda roko Hoferju) se vam pa zahvalim za vašo velikodušnost.

Hofer (strese roko). Ne potrebujem hvale, gospod stotnik, ni potreba! Kar storim, mi vелеvata Bog in krščanska dolžnost.

Špekbaher (stopi k Velingerodeju ter ga potrka na ramo). Bog te sprimi, ti junak. Veš, jaz sem Špekbaher in ta-le (pokaže na patra) je rdečebradi oče Joahim Haspinger. Mi ne smeš zameriti; pa veseli me vseeno, da te imamo. Dal si nam mnogo dela; pravi junak si! (Poda roko stotniku

in jo strese.) Sedaj (se obrne v stran in ugleda Roziko.) Jezus in vsi svetniki; možje, pogledjte! (Vsi, Hofer, strelci, Haspinger obstopijo Rozikino truplo.)

Hofer (se nekoliko sklone nad truplom). O moj Bog, Rozika od »rdečega orla«! Prestreljena je. Kroglja ji je upihnila življenje. (Si obriše solze.) O ti ubogo, ubogo dete! Zares, nič več nisi videla Tončka na zemlji. Bog ti daj večni mir in pokoj! Vedno si bila pridna deklica. Bridka nesreča mi greni današnje veselje. Ubogi Tonček, ubogi mladenič.

Haspinger (se ozre proti levi). Zdi se mi, da Rozika ne bo dolgo čakala Tončka. (Dva strelca prineseta od leve na nosilnici težko ranjenega Tončka. Na Haspingerjev migljaj polože ranjenca poleg trupla Rozike. Brambovci se umaknejo v ozadje. Hofer poklekne k nosilnici in podpre glavo Tončku; Haspinger poklekne poleg, križ v roki držeč. Špekbaher in Velingeroode stojita ob vznožju nosilnice. Vsi se uredi v lepo skupino.)

Tonček (odpre oči; tiho, iskreno). Ro-zi-ka! (Išče svetinjico in jo pritisne na ustnice.) Ro-zi-ka!

Haspinger. Moj ljubi Tonček; Čas je zate potekel. Saj ti morem to povedati, ker se ne bojiš smrti; še danes si se mi spovedal in prejel najsvetejši zakrament ter si tako pripravljen za težko pot v več-

nost. Potolaži se, moj dragi Tonček. Ozri se proti nebu. Na stežaj ti je odprto! Saj umrješ za Boga, cesarja in domovino! Poglej tudi na tega-le (mu pokaže križ), ki je za-te trpel in umrl in bo tam gori tvoje večno plačilo. In še ena tolažba te čaka. Tudi Rozika se je preselila v sveta nebesa in te čaka pri ljubem Bogu. (Vtakne križ zopet za pas.)

Tonček (se s težavo obrne proti Roziki). Rozika — ali res? — Ti — si — šla — pred — menoj? Ali se — res tako — kmalu vidiva — v — nebesih? Sedaj rad umrjem. (Pritisne svetinjo na usta, slabo izdihne.) Jezus, Marija, Jožef! (Haspinger naredi molče križ nad njim. Tonček še enkrat zdihne globoko ter umrje.)

(Kratek odmor.)

Haspinger. Dokončal je. (Strelcem.) Obe trupli nesite vunkaj na tiho pokopališče poleg Ambraškega gradu. V enem grobu naj počivata. Jaz ju bom blagoslovil s cerkvenim blagoslovom, — in vi boste na grobu trikrat ustrelili v spomin mučnikoma za Boga, cesarja in domovino!

(Za odrom vrisk nad zmago. Bobnanje, trobentanje.)

(Zastor pade.)

Tretje dejanje.

(Soba v cesarski palači v Inomostu, na desni visoka okna; v sredi vrata na dva stežaja; na levi križ, pod njim podoba Matere božje. Zunaj pred vratmi dva tirolska strelca; Hofer je v srajci brez suknje; Svet piše; oba sedita pri mizi.)

Hofer (narekuje Svetu). Piši tako: Prečastitim duhovnikom tirolskim! Ker sem — podpisani — ne iz lastne volje — ampak — vsled želje svojih rojakov — prevzel deželno vlado — vas prosim in rotim — pri najsvetejšem Srcu Jezusovem — in pri naši ljubi brezmadežni Devici Mariji, — da mi vi, častiti gospodje duhovniki — pomagate — pri moji veliki odgovornosti in — mi — olajšate breme. Iskreno vas pozivljam, — prosite z javnimi molitvarji, — da bi Bog iz domovine odstranil vse, — kar je hudega in nerodnega, — da bi poživil čednosti in sveto vero . . . in dai deželi — svoj blagoslov. V ta namen in — da se Bogu zahvalimo — za čudovito rešitev iz sovražne roke, — naj se prihodnjo nedeljo po cerkvah moli deset ur pre-sveto Rešnje Telo; slovesnost naj se skle-ne s cerkvenim govorom in zahvalno pesmijo Te Deum. — Tako, dragi, daj sem, da podpišem (se podpiše), potem pa nesi to pisanje v tiskarno. Naj urno natis-nejo, da moremo o pravem času razpo-slati.

Svet. Se bo v trenutku zgodilo, oče Hofer. (Gre skozi zadnja vrata.)

Hofer (sam po sobi hodeč). Lažje mi je pri srcu, ker vem, da se zame moli . . . Ah, tako daleč sem moral priti, jaz, preprosti kmet (odmigava z glavo), da sam ne vem, kako daleč. — Namestnik cesarjev, jaz, kmet iz Pasajerja. Vse naj sedaj naenkrat razumem, vse prav razsodim . . . in ta lepota in krasota — ti mehki stoli, te lepe slike — to se mi nič kaj ne prilega. Pa kaj hočem? Eden mora biti, da vlado vodi, in če ravno mene hočejo za vladarja; saj ne morem reči: Ne — sicer pride zopet kak višji gospod, ki nima srca za moje rojake, pa bo še slabše. — Pomagati pa mi moraš (sklene roki proti križu), pomagati mi moraš, ljubi Bog in ti nebeška Mati. Vama izročim vse, vse od kraja do konca, da, do konca. (Žalosten.) Pa te sanje, ki sem jih imel, kako čudne so; ali me ljubi Bog res v kratkem pokliče k sebi? (Sede k mizi ter glavo zakrije v dlani.)

Svet (pride skozi srednja vrata). Ukaz bo že danes razposlan, oče Hofer! Pa kaj vidim? Zopet ste zamišljeni in potrti?

Hofer (žalostno smehljajoč). Sem ravno mislil na smrt, moj dragi!

Svet (prestrašen). Oče Hofer! Zopet te črne, žalostne misli! Čemu neki? Saj se vam smehlja sreča od vseh strani.

Hofer (žalostno). In od vseh strani me tlači težka odgovornost, ki jo nosim. O ko

bi bil zopet na svojem kmečkem domu v Pasajerju!

Svet. Oče Hofer, nikdar še Tirolska ni bila tako srečna, kakor je srečna pod vašo vlado. Proč s črnimi mislimi! (Čuje se iz ulice zvončkanje živine.) Čujte, živina se vrača s planin ter gre mimo. Vi ste bili še vedno veseli, ako ste videli lepo živino. (Pelje Hoferja k oknu.)

Hofer (smehljaje). Pa si res dober, moj dragi! Toda danes se mi ravno tako zdi, kakor da mi to zvončkanje kliče, kaj bi moral biti, pa žalibog nisem, namreč kmet. (Gleda skozi okno in se vidno veseli.) Zares! Kaj lepa živina, kaj lepa — Tista-le krava tam-le; in primaruha — ta bik! No, kmetu voščim srečo. Moram pač vprašati. (Zakliče skozi okno.) Čuj, ho! Melhijor! Čigava pa je čeda?

Glas s ceste: Smrečnikova iz Sistrana, gospod višji poveljnik!

Hofer. Le reci kar po domače: Hofer. Ali ni bilo nesreče na planini?

Glas. Hvala Bogu, ne posebne! Samo tele je padlo črez skale, pa bosta meso in koža še za rabo.

Hofer. No, potem pa škoda ni velika; sem sam že kaj hujšega skusil. Pozdravi Smrečnika, Melhijor, in mu reci, da bom prišel, ko mi bo čas dopustil, pogledat ta lepa živinčeta v hlev.

Glas. Bom opravil, gospod Hofer! Veselilo bo mojega gospodarja. Hvaljen bodi Jezus Kristus!

Hofer. Na veke! Amen! Bog te varuj. Melhijor! — (Še nekaj časa stoji pri oknu.) Pa me je res razveselila ta lepa živina! To je res nekaj domačega, ako se vrača živina s planine. (Pred vrati mrmanje, straža [strelec] odpre vrata in zakliče.) Oče Hofer! Ortner je tu, pa si ne upa notri stopiti; pravi, da pozna navade v boljših hišah, ter hoče, naj ga vam naznamim.

Hofer (vesel). Ortner? Le urno notri ž njim! (Svet sede za mizo in piše; Ortner v praznični obleki se globoko prikloni.)

Hofer (mu moli roko, ki jo Ortner počasi prime). Vendar enkrat, Ortner. Kod pa vendar hodiš? Trikrat sem te že povabil. Kar sedi sem, bom prinesel kozarec vina. (Hoče na levo oditi.)

Ortner (ga odvrača). Vaša svetlost. prosim vas, ne trudite se — Vaša svetlost. oprostite . . .

Hofer (se smeja). S kom pa govoriš, ti krčmar od »rdečega orla«? Ali z mojim tajnikom tu-le, ali pa s temi slikami na steni?

Ortner (v zadregi). Oprostite, z Vami. presvetli, z gospodom Andrejem Hoferjem, namestnim kraljem Tirolske!

Hofer (karajoče). Veš, ti Ortner, te in enake naslove pa kar zase lahko obdržiš. Veš, da mi prav nič veselja ž njimi ne praviš. Sem že včeraj nekega gospodiča vun vrgel, ker mi je vedno drobil take naslove. (S poudarkom) Jaz sem Andrej Hofer, kniet iz Pasajerja. Da veš!

Ortner. To pa vendar ne gre . . .

Hofer (norčujoč se). Naj gre ali ne, gori ali doli. (Potrka Ortnerju na ramo.) Midva ostaneva, kar sva bila, stara znanca, prijatelja in ga bova pila skupaj en kozarček. (Hoče iti skozi stranska vrata.)

Ortner (ga zadržuje). Hvala ti lepa, prijatelj, če ti že moram tako reči, sem že doma malo južinal in pa merico popil.

Hofer. Kakor hočeš. (Sede in migne Ortnerju naj sede.) Kar po domače se naredi. Takole zvečer ob osmih pa prideš. kaj ne, na en tarok? Meni in mojemu tajniku ne gre nič kaj vkup. (Svet se smehlja.) Imam vedno smolo ž njim . . .

Anzl (pred vrati jokajoče). Notri bi rad, notri . . .

Hofer. Hola, kdo pa je tu zunaj. (Hoče iti k vratom.)

Ortner (nevoljen, v zadregi). Le kar ostani, Hofer. — Moj mali deček je, Anzl, sem ga vzel s seboj, pa hoče na vsak način notri, ta smrkavec.

Hofer. No, zakaj pa, te vprašam, bi otrok ne smel notri? Saj imam otroke rad.

to veš. (Gre k vratom, jih odpre.) Anzelček — le notri! (Pripelje dečka notri.) Že prav, da prideš, Anzl! Pa kako si zrastel! (Ga dvigne in na lice poljubi ter ga posadi na stol.) Kaj ne, Anzelček, kako je mehak? Se boš kar vanj udrl. (Se dobrika.)

Anzel. Oče Hofer! Konjička bi rad jezdil!

Ortner (prestrašen). Za božjo voljo, fante, kaj ti pade v glavo?

Hofer. Konjička bi rad jezdil, Anzelček? No, to se pa lahko zgodi! (Se vsede v naslonjač, posadi dečka na kolena, ga ziblje in poje otroško pesem:)

Hi, konjiček, hi, konjiček,
Hop, hop, hop!
Teci mi v kolop!
Hi, konjiček, hi . . .

Svet (karajoče). Toda, oče Hofer . . .

Hofer. Kaj ti to ne dopade, Svet? Kaj mi ne privoščiš tega veselja z malim dečkom? Saj je dosti pokore zame, da že mesece nisem videl lastnih otrok? Da bi ne smel vzeti na koleno tega nedolžnega otroka, ker ne morem pestovati svojih otročičev. — Ako bom znabiti kmalu — umrl in me bodo mnogi kleli in sramotili . . .

Svet. Oče Hofer, kako čudne besede govorite.

Ortner. Tebe, da bi kdo klel? O, to sploh ni mogoče!

Hofer (odločno). In vendar se bo to zgodilo. (Žalostno.) Shajali se bodo učeni ljudje, duhovni in svetni, in bodo iskali na meni madeže. Ta neumni, zabiti kmet — tako bodo govorili. Odgovore naj jim prijatelji moji: Ne, Hofer ni bil hudoben človek! Saj je imel rad nedolžne otroke, in ta ni spriden, ki ima rad otroke! (Poljubi dečka še enkrat in ga postavi poleg Ortnerja.)

Svet (zase). Že zopet te otožne, žalostne misli.

Hofer (naenkrat Ortnerju). Ortner, kako dolgo misliš, bom še živel?

Ortner. Kaj vendar govoriš, prijatelj! Tako žalostno vprašanje! Pri svojem zdravju lahko doživiš osemdeset let.

Hofer (otožno). Osemdeset. praviš? Jaz pa slutim komaj še tričetrť leta, in z menoi bo pri koncu. (Ortner odkimava z glavo).

Svet (nejevoljen). Oče Hofer! Naravnost greh imate, ako se ukvarjate s takimi nespametnimi domišljijami!

Hofer (mirno). Greh, praviš? Mislim, da ne. Včasih Bog pošlje človeku kako posebno znamenje. Ko sem nocoj v polspaniu ležal — v polspaniu? Ne, zdi se mi, da sem bil popolnoma zhuien; sta naenkrat stopila predme Tonček in Rozika — vsa v svetlobi ter sta zaklicala: Hofer, kmalu prideva pote.

Ortner (preplašen). Kaj pa še! Sanje so bile. Ni vredno, da bi na to mislil.

Svet. Skrbi in bridkosti vas vznemirja'o, zato imate take nespametne sanje, ki nič ne pomenijo.

Hofer (mirno smehljaje). No, no, govoriti znata dobro. Toda jaz ostanem pri svoji bojazni. Naj se le zgodi, ako Bog tako hoče. Saj se smrti ne bojim.

Strelec (odpre vrata in kliče). Oče Hofer, kmet je zunaj in bi rad z vami govoril, pravi.

Hofer. Tako, kmet in sam? — Hm! (Ortnerju, ki hoče iti.) Nera'd te odslovim. pa ne more biti drugače. Bog te obvaruj! (Anzlnu.) Ti pa, malček, le priden bodi, da te bo ljubi Bog rad imel, pa moli kaj zame. ali boš?

Anzl. Bom, bom, oče Hofer. In ko bom zopet prišel, bom zopet jezdil konjička?

Hofer (ga dvigne kviško). Bova že naredila, srček, da bo prav. (Ortnerju.) Pozdravi ženko in ne pozabi, da prideš gotovo zvečer okrog osme k mali igri. Saj drugega razvedrila tako nimam.

Ortner. Bom prišel. Do tedaj te obvaruj Bog, dragi prijatelj!

Hofer. Z Bogom, Ortner. pa zdrav ostani. Anzelček, pa-pa! (Pozdravi dečka z roko. Ortner in sinček odideta. Hofer Svetu.) Po'di, ljubi moj, in me pusti samega. Bog vé, kdo hoče z menoj govoriti

in kaj. Lažje bom govoril ž njim po domače, ako bova sama. (Rafl vstopi skozi srednja vrata. Hofer vidno presenečen, skoro prestrašen.) Rafl — ti — si? —

Rafl. Da, jaz sem, Hofer!

Hofer (mrzlo). Kaj te je pripeljalo sem-kaj?

Rafl (žalostno zdihujoč). Kaj me je sem pripeljalo? Meni gre slabo, tako slabo, da bi skoraj obupal. Dela nikjer, žena je bolna za smrt in doma trije črvički, ki hočejo vedno jesti; to je že od sile.

Hofer (mrzlo). Zdelo se mi je, da boš tožaril, Rafl. Sem vedel, da bo prišlo s teboj daleč. Kakor si si postlal, tako sedaj ležiš.

Rafl (jezno zraste). To ni res in ni . . .

Hofer. Bodi miren. Dela si imel dovolj pri mojem sosedu; namesto, da bi delal, si pa vse noči popival ter počenjal grdobije. Kdo pa hoče trpeti takega hlapca pod streho? Zato ni čuda, da so te spodili od hiše. Tvoja žena je za smrt bolna, praviš? Rad verujem! Saj drugače ne more biti; greniš ji vedno življenje, vrhutega jo pretepaš, da se Bogu smili. In otroci nimajo kaj jesti? Seveda ne, ker ves zaslužek po grlu poženeš. — Rafl, čuj me. (Vstane, se vstopi pred Rafla ter reče s povdarkom.) Spriden in hudoben človek si, Rafl, sedaj veš, kar sem ti imel povedati. (Gre nekolikokrat gori in doli.)

(Rafl stoji navidezno potr; vendar od strani srdito pogleduje Hoferja.)

Hofer (čez nekaj časa zopet stopi pred Rafla). Ti se mi ne smiliš, Rafl. — Pač pa se mi smilijo tvoja žena in tvoji otroci. Poslal jim bom nekaj malega v Pasajer. Mnogo jim ne morem pomagati, ker je vojska veliko vzela.

Rafl. Pa dajte kaj iz deželnega premoženja, Hofer.

Hofer. Kaj praviš? Iz deželnega premoženja? Rafl, še eno tako besedo zini, potem pa gorje ti. Ti me imaš za tatu in krivičnika? (Odločno.) Kar je deželnega, naj se porabi le za deželne namene! In sedaj, Rafl, lahko greš. Ako hočeš delati, pojdi po delu vprašat k mojemu nečaku v Moos; on potrebuje ravno hlapca, hlapca, pravim, Rafl, ne pa pijanca.

Rafl (hinavsko). Bog vam povrni tisočkrat in milijonkrat. Nikdar ne bom pozabil, ne na tem, ne na onem svetu. (Odhajajoč.) Kot šolarčka me je oštel, svetohlinec, dal mi pa ni beliča. — Čakaj, svetnik, plačal ti bom stokrat! (Odide skozi srednja vrata.)

Hofer (sam, hodi goriindoli). Globoko se je pogreznil ta Rafl, globoko. Pa saj drugače ne more biti, ako človek več ne moli in živi tako, kakor bi ne bilo ne Boga, ne pekla. Se-li bo podal kdai na pravo pot? Želel bi pač, toda upati ne morem . . .

Svet (od leve). Ali so stranke odšle, oče Hofer? Tu imam nekaj pisem, ki jih moramo še danes odposlati.

Hofer (zdihne). O moj Bog, zopet težak posel. (Sede s Svetom.)

Svet (odpre pismo). Tu se pritožuje mati, da so ji ponočnjaki pretepli sina, ko je hodil po vasi.

Hofer (pomisli). Odpiši, da naj mati sina ponoči doma obdrži; potem se kaj takega ne bo več zgodilo. (Se podpiše.)

Svet. Jud Lazar Samson piše tu, da so mu fantje iz Štubaha ukradli veliko srebrno monštranco, ki jo je kupil na neki dražbi, ko so prodali samostan v Wiltenu; pravi, da so jo fantje dali nazaj cerkvi v Wilten. — On zahteva 300 gld. odškodnine.

Hofer. Ne, jud ne bo dobil vinarja. S svetimi, Bogu posvečenimi rečmi se ne kupčuje; naj si zapomni to Hebrejec! (Podpiše.)

(Medtem se čuje glasno vriskanje na cesti; hitre stopinje za odrom.)

Hofer. Kaj pa je zopet? Ali je punt ali kali? (Hoče skozi srednja vrata; te pa se odpro same in notri stopijo Špekbaher in Haspinger; za njima glasno vriskajoč nekaj Pasajcev, ki vsi od veselja Hoferja objemajo.)

Hofer. Za božjo voljo, ljudje, kaj pa počnete? Stojte vendar, saj me boste kar

strli? Ali ste ob pamet; srajco boste z mene strgali. No, no, mir, ali bo mir!

Pasajci (eden čez drugega) Juhu! juhu! Bog te živi, Andrej. Cesar Francel naj živi! Živijo Andrej Hofer, živijo cesar. (Plešejo vsi naokrog.)

Hofer (pol smeje, pol nevoljen). Ali ste znoreli? Nehajte, pravim! Saj boste ves lepi tlak pokvarili s svojimi podkovanimi čevlji. Ali vas ni sram, in pa častiti pater vas vidijo. Za božjo voljo, kar mir!

Pasajci (eden čez drugega). Juhu, juhu! Živijo Hofer, živijo cesar in nadvojvoda Ivan. Juhuhu! — — —

Haspinger (zakliče Pasajcem). Sedaj pa mora biti konec! (Strelci se umirijo počasi.) Hofer, častitam!

Špekbaher (zgrabi roko Hoferjevo ter jo strese). Bog daj srečo! Vesel sem, da bi kar zaplesal s teboj, prijatelj!

Hofer (z glavo odkimava). No, sedaj pa res ne vem, ali je cel svet znorel — ne gre mi v glavo, res ne!

Haspinger (smehljaje). Ti se čudiš in strmiš, brat Hofer! Čuj torej! — Ajzenšteken in Siberer sta prišla!

Hofer (malomarno, zaničljivo). Ta dva?

Haspinger. Vem, da ne maraš za nju, ker sta te pustila na cedilu v najhujši borbi — — — Sedaj pa le pozabi vso nejevoljo. Ravnokar sta prišla z Dunaja kot cesarska poslanca k tebi.

Hofer (vesel). Od cesarja prideta? Koj notri, koj! (Špekbaher odpre duri; Ajzenšteken, noseč lepo kaseto, in Siberer vstopita.)

Ajzenšteken (Hoferju). Gospod nadpoveljnik: Nj. Veličanstvo, naš premil. cesar Franc I., naju pošilja k Vam, da Vam sporočiva njegovo Najvišjo zadovoljnost. Obenem izročiva gospodu nadpoveljniku v cesarjevem imenu in kot nagrado za zvesto službo (odpre kaseto, v kateri se vidijo darovi) veliko zlato svetinjo, zlato verižico ter 3000 cekinov za stroške pri brambi dežele. (Postavi kaseto na mizo.)

Siberer. Vrhutega nama je naročilo Nj. Veličanstvo, naj vam sporočiva, da se v vseh stiskah in potrebah zaupljivo obračajte do cesarskega prestola. (Pasajci godrnjajo in se pogovarjajoč bližajo mizi, kjer so bili darovi; Hofer omahne na stol in si zakrije obraz.)

Hofer (ginjen, s tresočim glasom). Moj cesar, moj ljubi cesar! (Vzame svetinjo in jo poljubi.) Moj dragi, ljubljeni cesar!

Špekbaher. Sedaj pa poglejmo, Andrej, kako ti bo ta zlata reč stala! (Hoče Hoferju svetinjo obesiti na vrat.)

Hofer (se brani, vstane). Ne, prijatelj, še ne — — — Jutri pa, na imendan cesarjev, ko bodo grmeli topiči čez hrib in plan, ter ponesli v daljave naša srčna čutila: Mi

ljubimo cesarja! — Ko bodo peli zvonovi in se bodo razjasnila vsa lica Tirolcev, takrat pri Te Deum naj mi v dvorni cerkvi prelat iz Viltena blagoslovi svetinjo in mi jo obesi na vrat — to darilo od njega, ki ga tako ljubim, da bi dal življenje zanj. In prisego, možje, prisego bomo jutri pri svetem opraviilu ponovili, da ostanemo zvesti habsburški hiši. — Dokler stoje naše skalnate gore, dokler še bije kako tirolsko srce, — tako dolgo se bo glasilo pri nas: Za Boga, cesarja in domovino — imetje in kri!

Vsi (navdušeno). Za Boga, cesarja in domovino imetje in kri!

(Orkester zaigra avstrijsko himno, med katero počasi pade zastor.)

Četrto dejanje.

(Kmečka soba v Pasajerju. Na desni miza s pisni in črnilom; krog mize nekaj priprostitih stolov. V ozadju vrata.)

Hofer (sedeč opira z dlanmi glavo, žalostno). Moj Bog, moj Bog! Si me li res zapustil? — Kako se je to zgodilo, tako naglo! Ponoči, v megli sem moral iz Inomosta in sedaj sedim tukaj, jaz, vrhovni poveljnik Tirolske! Da, da, vrhovni poveljnik. Ko bi le vedel, ali sem še, ali nič več. Kdo bi se spoznal? (Vzame pismo iz mize.) Tu je odlok nadvojvoda Ivana, in tu stoji tiskano, ne pisano, da je mir sklenjen, da cesar ni mogel drugače, (žalostno) da nas mora popustiti in našo deželo odstopiti Francozom; in tu (vrže pismo na mizo in vzame drugo), piše Kolb, da isti nadvojvoda hiti s 4000 možmi nam na pomoč. (Vzame tretje pismo.) Tu mi sporoča Ortner, da je mir razglašen v Inomostu po oklicih na vseh vogalih in naj se ne vojskujem naprej; — in tu (prime drugi list) mi piše Haspinger, da je vse zlagano in da so to le zvijače sovražnikov. (Položi list poleg drugih ter hodi s povešenimi rokami gori in doli.) Zares ne vem, kje mi glava stoji (zacepta z nogo ob tla in si ruje obupano las), ne vem, kaj naj storim, kaj počnem. (Omahne na stol.) Če je mir res sklenjen, se moram vdati in mirovati; ako ni sklenjen in jaz nič ne storim, (zavpije),

sem jaz kriv, ako cesar deželo izgubi. (Stokajoč.) O, ko bi hotelo biti vsega konec in bi počival že v črnem grobu. (Jerica, boječe stopi v sobo s punčiko v roki; Hofer zavpije in udari ob mizo.) Vun, otrok, vun, ali . . . (Jerica spusti punčiko na tla in hoče zbežati. Hofer mehko.) Le ostani, Jerica, le ostani! (Jerica se boječe približa; Hofer jo objame in postavi poleg sebe.) O Jerica, o Jerica, ki imaš tako ubogega očeta. O moje dete! (Jokajoč.) Kako imaš ubogega, revnega očeta. (Objame dete.) Jerica, ali me imaš kaj rada?

Jerica. O rada, rada, atek, rada te imam toliko, pa tako hud ne smeš biti, (jokajoč) ne hud biti

Hofer (si obriše solze in reče Jerici). Teci k materi, Jerica, in jim reci, da naj te puste s staro Barbo na travnik, kjer se boš igrala.

Jerica (veselo). Bog plačaj, atej! (Pobere punčiko od tal in skače proč.)

Hofer (žalostno za njo gleda). Ubogo dete! Znabiti pride kmalu čas, da bodo za teboj kazali s prstom in govorili: to je hči prokletega Hoferja . . .

Svet. Slabe novice so došle, oče Hofer. Kmet Črnivec iz Valtena poroča, da se je prikazala na obronku Janfena četa Francozov, ki, kakor vsi sodijo, s sovražnim namenom prodirajo proti Sv. Lenartu.

Hofer. In tu (vzame pismo z mize in ga vrže nazaj) pravi odlok nadvojvoda Ivana, da je sklenjen mir, in da nam bodo varovali Francozi hiše in premoženje. (Obupno smejoč se.) Ha, ha, ha. O ta ljubi mir!

Svet. Jaz pa vendarle mislim, da je mir sklenjen, in da le kak francoski poveljnik na svojo pest prihaja v našo deželo?

Hofer (norčujoč se). Misliš? Prijatelj? Kajpada, vi učeni ljudje veste vse bolje kot mi neumni kmetje.

Svet (razžaljen). Toda, oče Hofer!

(Za odrom klic: Kje je? Tu notri? Že prav, vdati se bo moral? Gufler s puško čez ramo stopi z več oboroženimi Pasajci v sobo.)

Hofer (vstane). No, kaj pa je, Gufler?

Gufler. Kaj da je? To bi morali pravzaprav tebe prašati? Grom in strela! Francozi se nam bližajo po naših dolinah in ti sediš in čepiš tu v svoji sobi. Lep vrhovni poveljnik to . . .

Hofer (mirno). Ti, Gufler, moraš pač vedeti za novico, da je cesar sklenil mir. Če je tako, potem nisem več višji poveljnik in moram mirovati.

Gufler. Če je tudi tako. (Pasajci ponavljajo: Če je tudi tako.) Toda prvič zelo dvomimo, če je ta novica resnična. Kako bi pač mogel cesar tak mir skleniti in nas tako zapustiti? (Pasajci prikimujejo)

mrmrajoč.) In drugič, ko bi Napoleon za-
res našega cesarja k takemu miru prisilil,
sino mi cesarju že trikrat deželo priboriti
in jo bomo še četrtič, da, še četrtič, in po-
tem (udari ob mizo) imamo dolžnost, da
mu jo četrtič priborimo,

Pasajci (eden čez drugega). Prav go-
voriš, Gufler, mir gori, mir doli, mi imamo
dolžnost. Udariti moramo!

Hofer (omahne na stol, potr). Moj
Bog in Zveličar! Dolžnost.

Gufler (stopi bliže Hoferju). In sedaj,
Andrej? Kaj boš storil?

Hofer (vstane). Moji dragi rojaki! Iz-
berite si novega nadpoveljnika. Jaz sem
(potrto) truden in bi rad imel enkrat mir.

Gufler (rogajoč). Ah? Lepa bi bila ta?
Mir bi rad imel, da bi kot kak star moži-
ček sedel za pečjo? Grom in strela! (Vza-
me puško z rame, napne petelina, ter jo
nastavi Hoferju na prsi.) Le enkrat te še
vprašam: Ali hočeš ali ne? Ako si začel,
moraš tudi do konca speljati. Torej hočeš
ali nočeš? In če nočeš, vedi, da je puška
ravnotako nabita zate, kakor za Bavarce
in Francoze.

Pasajci (eden čez drugega). Prav
jmaš, Gufler! Kar 'krogljo mu daj, ako
noče. Kar ustreli ga!

Svet (hitro odbije puškino cev od prsi
Hoferjevih; Guflerju). Ali se ne sramu-
jete?

Gufler (rogajoč). O ne; prav nič ne! (Zopet nastavi puško Hoferju na prsi.) Odloči se!

Hofer (omahne na stol, medtem ko Svet roke vije; stokajoč). Moji lastni rojaki store to . . . moji rojaki . . . Ali je to kazen božja. (Hipoma.) Tajnik, napiši oklic!

Gufler (vrže puško čez ramo, na stran). Kaj ne, spametoval se je.

Svet (proseče). Oče Hofer . . .

Hofer (na mizo udari, divje). Napiši takoj oklic, ti pravim, ali! . . . (Svet uboga, stokajoč.)

Pasajci (eden čez drugega). Naš Andrej je vendar previden in pameten mož. Sedaj pa le počakajte, vi Francozi! Hofer Andrej naj živi! Udarimo! Udarimo! Hajd v boj! (Odidejo vriskajoč.)

Gufler (nekako potrť). Andrej, pa mi res ne smeš zameriti. Toda moralo se je tako zgoditi. Bog te obvaruj!

Hofer (zdihne). Da, moralo se je tako zgoditi! (Gufler odide.) (Glavo zakriva v dlan ter misli obupne misli; polglasno). Tako je; to je moja dolžnost, dolžnost me veže. Bog tako hoče . . . Dolžnost . . .

Svet (pomilovaje). Oče Hofer!

Hofer (divje poskoči). Tiho mi bodi! Ali me čuješ. To je moja dolžnost, moja dolžnost!

Svet (tiho). Za božjo voljo! Meša se mu. (Si obriše solzo.)

Hofer. Ali je oklic spisan? Še ne? (Vpijoč.) Končaj ga vendar! Čuješ? Končaj ga! (Svet hitro piše.)

Ana (plane v sobo). Andrej, kaj čujem? Zopet hočeš udariti na Francoze in dati povelje k novi vojski. Andrej, za božjo voljo, ne! Poglej, vsi duhovniki pravijo, da je mir sklenjen in da bi bila vojska v tem slučaju greh. Andrej, prosim te pri tvoji ljubezni do mene in do tvojih otročičev, prekliči ukaz! Andrej, ali me nočeš poslušati? Andrej (dvigne sklenjeni roki proti Hoferju) prekliči — rotim te . . .

Hofer (temno, majaje z glavo). Prepozno, ljuba Ana, prepozno je!

Svet. Ne še, oče Hofer!

Hofer (divje). Molči! (Ani.) Prepozno je ženka! Mora se zgoditi, mora, čuješ, in jaz moram tudi v boj! Ali bom rešil Tirolsko, ali pa — ako je greh, če udarimo, potem greše tudi drugi, tisti, ki so me prisilili . . . potem nosi cela dežela greh na sebi, in jaz (tiho) moram pasti kot žrtev za deželo, kot spravna žrtev . . . (Ani.) Ana, pojdi na svoje delo, pojdi, pusti me samega. Jaz potrebujem mir, (vpije) čuješ, mir potrebujem!

Ana (jokajoč na stran). O ljuba nebeška Mati. Blede se mu. Ah, kakšen bode konec! (Gre.)

Hofer (Svetu). Sedaj si pač oklic že sestavil? Daj ga sem. (Svet mu ga poda, Hofer ga prebere.) Lahko bi bil bolj navdušen. (Ga podpiše.) Izroči ga takoj selom, ki ga naj poneso na vse kraje. (Ker se Svet nekoliko obojavlja, skoči divje po koncu.) Kaj se obojavljaš? Si li tudi ti izdajalec? Naprej, pravim.

Sve (na stran). Ne smem ga dražiti. Moj Bog, kako se je ta dobrodušni mož spremenil! (Gre.)

Hofer (sam gori in dobi hodeč, žalosten.) Kaj sta mi že rekla v sanjah Rozika in Tonček? Hofer, kmalu prideva pote! . . . O, ko bi se hotelo to zgoditi! Življenje mi je težko breme . . . O dolžnost, strašna dolžnost . . . Toda dolžnost me veže, — Jaz ne smem biti kriv, da bi cesar, ki mi je bil tako dober, izgubil svojo deželo, ne smem biti kriv. In vendar. — Ko bi se motil in bi (stokajoč) ne imel prav? Potem, potem (se prime z obema rokama za glavo) sem kriv vsake kaplje krvi, ki se bo prelila. Potem imam na vesti vse požare in vse umore, — potem, (stokajoč) potem sem najnesrečnejši človek na zemlji . . . Ne! To ni mogoče! Tega ljubi Bog ne more dopustiti! (Z nogo udari ob tla.) Na pravi poti sem! Tako mora biti prav! Gufler je govoril resnico. Dolžan sem cesarju deželo ohraniti . . . In

Hofer bo svojo dolžnost storil in četudi mora zato umreti. (Sede.)

Siberer (spremljan od Pasajcev vstopi, ponudi Hoferju roko.) Bog vas sprimi, Hofer!

Hofer (ne poda roke, mrzlo.) Kaj želiš?

Siberer. Hofer, ¹prosim vas iskreno, pomirite ljudstvo z razglasom! Na mir ne-čejo ljudje verjeti in po vseh dolinah vre . . . Ko bi v teh okoliščinah udarili, bi to bila največja nesreča za Tirolsko.

Hofer (zaničljivo). Misliš?

Siberer (s povdarkom). Prosim vas, Hofer! To pač lahko sami spoznate!

Hofer (jezno). Ne, prav nič tega ne spoznam! Miru ne verjamem . . . Kolb mi piše (pokaže pismo Sibererju), da hiti nadvojvoda Ivan nam na pomoč s 4000 možmi s Koroškega in francoske čete, ki se vale po naših dolinah, nam niso prav nič porok za mir. Tako je . . .

Siberer. Zagotavljam vam s svojo častno besedo, Hofer. Mir je prav resnično sklenjen. Podkralj Evgen in Donaj v Be-liaku sta mi to dovolj jasno naznanila. . . . Ne verujte Kolbu, ljubi Hofer! On je in ostane blebetač in prenapet človek . . . Donaj, ki bo v nekaj dneh tukaj . . .

Hofer (skoči pokoncu, udari na mizo, zacepta z nogami, zavpije). Molči, takoj! Dosti si oblebetal! Tiho! Sicer dam tebe in Donaja ustreliti! Dal vam bom za vajine

laži gorkega svinca . . . Vse sele in častnike, ki govore o kakem miru, bom dal obesiti ali ustreliti! Kako bi mogel cesar skleniti tako slab mir, ki bi našo ubogo deželo pahnil v tako nesrečo? Deželo, ki je dala že skoraj vso srčno kri svojih junakov . . .

Siberer. Hofer — čujte vendar . . .

Hofer (jezno Pasajcem). Vun z njim! Vzemite mu vse reči, zaprite ga v temno ječo, dobro ga zavarujte! Ako Donaj pride, ga dam takoj ustreliti. (Pasajca sujeta Sibererja vunkaj.)

Hofer (sam). Tako, dobro je! (Vstane.) Ako me je Bog poklical, da ohranim cesarju deželo, potem hočem spraviti s pota vse, ki so božji volji na poti . . . Pa, ko bi ne bila volja božja? Kako, da se mi ta grozna misel tolikokrat ponavlja . . . O, ko bi imel le eno znamenje, da sem na pravem potu . . .

(Naenkrat se čuje oddaleč zvonjenje k naskoku, pokanje pušk. Za odrom koraki in klic: »Na desno, za gorsko stezo, ogenj! Na levo; proti gozdu! Hitro, urno . . . Naprej!« . . .)

Hofer. Kaj pa je to? Zdi se mi, da je sovražnik že pri Sv. Lenartu udrl in da se vrši huda bitka. (Hiti k oknu in posluša.)

Svet (hitro vstopi). Oče Hofer! Francozi so tukaj! Ravnokar so prodirali

preko Jaufenovega gradu. Pasajci od Sv. Lenarta, iz Plata in Šmartna so se jim uprli pri Kolberju in se srdito bijejo s sovragi. Komaj sem utekel, neoborožen kakoršen sem.

(Ana in Ivan Hofer vstopita.)

Ana (preplašena). Andrej! Ali že veš? Sovražnik žuga Št. Lenartu. Moj Izveličar, kaj bo z nami, ako semkaj pridero? (Vije roke.) O Marija, varuj nas!

Hofer (mirno). Ne toži in ne tarnaj, zdaj to nič ne pomaga, Ana, dvojno je mogoče: — če zmagajo naši, boš imela čez glavo posla z ranjenci in ujetniki; če pa podležemo, kar Bog obvaruj, potem bo treba bežati. Najbolje je, da pospraviš takoj naše reči skupaj in smo na vse pripravljeni.

Ana (mirnejša). Imaš prav! Andrej! Takoj bom storila po tvoji želji!

Hofer (Svetu). Ti pa, bodi tako dober, hiti v zgornje mesto ter poglej, kako se bitka razvija; na varnem si tam. Pa mi takoj sporoči. Sam ne morem v ogenj, ker je prepozno in danes res ne morem.

Ivan. Oče! Ali smem iti s tajnikom?

Hofer. Le pojdi, dragi sinko!

Ivan. Bog vam povrni, oče! (S Svetom odide.)

Hofer (sam gori in doli hodeč.) Kako bo neki to šlo? Ali jih preženemo? O Bog, če se nam posreči, potem je to za me znamenje, da moram nadaljevati in

skončati, kar sem začel. (Postoji pri oknu in poslušā.) Puške ne pokajo več . . . le semintja krik, vpitje. Čuj (od daleč vriskanje), to pomeni zmago! Zmaga! O Bog, zahvalim te! Da, zmaga je naša — in jaz sem zadel pravo.

Svet (vstopi). Naši so, kakor se mi zdi — sovražnika premagali, oče Hofer! Četa strelcev hiti semkaj vris-kajoč. Ivan jim nasproti teče. (Vedno bližje enakomerno korakanje, vmes bobnanje in trobentanje, vris-k in vpitje.)

Hofer (Svetu navdušeno). Čuješ! To je znamenje za prihodnjost! Zmaga dá zmago! Kako bomo veseli, ako bomo vris-kajoč zopet korakali v Inomost in bo de-žela zopet cesarjeva last.

(Medtem ko Svet neopažen od Hoferja z glavo odkimava, vstopijo Gufler in več Pasajcev oboroženi v sobo.)

Gufler. Kje si bil, Andrej? Se je vse-eno dobro izteklo; saj bi tako prišel pre-pozno; šlo je kaj naglo, tako naglo, ka-kor sledi grom blisku. Primojdunaj! To smo jih bili in sekali. Črni Zep! je dvanaj-sterim s puškinim kopitom razbil buče! Sicer so se pa hrabro borili, ti vrugi — pa zažgali so Kolberjevo kapelico in del mesta — tega pač ni bilo treba.

Hofer. Škodo požara bodo morali no-siti jetniki in povrniti do zadnjega beliča, drugače ne izpustim nobenega. Sicer pa

naj z jetniki lepo ravnajo. (Sede.) Uredi stvari, Gufler.

Gufler. Bom takoj! Ujeli smo domačina Jozna, ki je Francozom kazal pot in iz Kolberjeve kapelice ukradel srebrn kelih. — Kaj naj storimo s tem ničvrednem?

Hofer (užaljen). Spove naj se in potem ga ustrelite. Take ljudi moramo spraviti s pota, drugega ne zaslužijo. Naj bo drugim svarilen zgled. (Zase.) To je prva smrtna obsodba, ki jo izgovorim; nerad jo izrečem, a ne more biti drugače.

Gufler. Prav tako! — Tovariši, opravili smo, in sedaj naprej! Bog te obvaruj, Andrej! Juhui!

Hofer. Tudi vas obvaruj Bog, Gufler. Obsodbo kmalu izvršite, da ne bo človek užil preveč strahu in groze. Pa z jetniki lepo ravnajte, tako vam strogo ukazujem! Ste čuli!?

Gufler. Se bo zgodilo, četudi bi ti vragi kaj drugega zaslužili. — Še enkrat, Bog s teboj, Andrej! Juhui! (Pasajci vriskajoč odidejo.)

Hofer (Svetu). O zmagi moraš pa, moj dragi, pač takoj spisati poročilo, ter ga razposlati na vse strani. Ljudje naj vedo, da nam Gospod Bog vidno še pomaga; naj jih ta zmaga napolni z novim pogumom. Stori hitro! (Ko se Svet nekoliko obotavlja in sede za mizo, vstopi Rafl.)

Hofer (ga opazi, mrzlo). Kaj hočeš, Rafl?

Rafl (drzno). No, ne veliko, Hofer. Srečal sem Guflerja, ki mi je povedal, da hočejo na tvoje povelje ustreliti mojega prijatelja Jozeljna. Samo to te hočem vprašati, če je to res?

Hofer (mrzlo). Res je! Ogleduhi, izdajalci in cerkveni roparji ne zaslužijo drugega. — Obsodba se bo kmalu izvršila.

Rafl (zelo drzno). A tako! — Pa vendar bi lahko izpustil Jozeljna meni na ljube. Saj sem tudi tebi že večkrat kako uslugo naredil, Hofer, in roka umije roko! — Me razumeš?

Hofer (počasi, s poudarkom in vedno bolj ogorčen). Ti da si mi naredil kako uslugo, Rafl? Ti? O tem mi pa kar molči! Jaz sem moral tvojo družino prerediti, ker si jo ti, ničvrednež, pahnil v bedo in nesrečo; ženo si spravil v grob. — Nobene besede več! Tvoj prijatelj bo kmalu ustreljen. — če že ni, — in ti, Rafl, hvali Boga, ako te ne pošljem za njim. Hudobij imaš že zadosti na svoji kosmati vesti. In sedaj se zgubi, Rafl!

Rafl (gre, srdito). Kesal se boš, Hofer, še kesal! — Mislil boš še name! Zasolil ti bom eno, da boš pomnil. Povračilni dan še čaka, ti prokleti satan! (Gre.)

Svet (Hoferju boječe). Oče Hofer, prosim vas, varujte se pred tem človekom.

Zmožen je za vsako hudobijo in vas sovraži.

Hofer (mirno). Hudoben je zares ta Rafl, da bi mi pa kaj hudega naredil, tega ne morem verjeti. Hudobni ljudje so kakor psi, dragi moj! A ko jim daješ resno brco, zacvilijo in zbeže v kot.

Svet (pomenljivo). In čakajo, kako bi skrivaj ugriznili tistega, ki jim je dal brco.

Hofer (nekoliko nevoljen). Otročarije! Rajši piši poročilo o naši zmagi, kakor da se mudiš s takimi nespametnimi domišljijami. (Svet uboga.)

Hofer (vstane in stopi za Sveta). Dobro moraš povdarjati, kako so bili naši takoj na mestu, ko so pridrli Francozi, in kako se je peščica naših Pasajcev hrabro borila proti trojni premoči. (Na cesti vpitje, jok otrok, klic: »Bežite, bežite... Vse je izgubljeno... So že tukaj! Bežimo!« ... Zvoni k naskoku.)

Hofer (prestrašen stopi k oknu). Za božjo voljo! Kaj pomeni to?

Ana (plane v sobo, vije roke). Andrej, prosim te v imenu našega Zveličarja, beži, beži, tako naglo kakor le mogoče! Osem tisoč Francozov drvi proti Sv. Lenartu s konji in topovi. Ujeli so sela, katerega ste poslali v Meran; srdijo se nad teboj ter prisegajo, da te bodo na drobne kosce raztrgali, če te zasačijo. Vsa cesta je polna

begunov, vse beži v gore! — Strelci so opešali in ne premorejo nič proti topovom. Andrej, beži, pa hitro, sicer bo prepozno. (Kratek odmor.)

Hofer (s povešenimi rokami in povešeno glavo, obupno). Konec torej... Moj Bog!

Svet (sili). Oče Hofer! Tudi trenotka ne smemo zgubiti! Proč hitro! (Prime Hoferja za roko in ga vleče proti vratom.)

Hofer (se brani, obupno). Pusti me, dragi moj! Vsega je konec! In jaz sem kriv nesreče, jaz sem kriv! (Ves potr.) Pa sem mislil tako dobro in sem želel cesarju ohraniti deželo.

Ana (priganja). Nobene besedice več, Fracozi se bližajo. Hitro beži!

Hofer (obupno). Naj le pridejo!

Ana (prestrašena). Kaj praviš? Za božjo voljo, Andrej! Kaj vendar nameravaš! Andrej!

Svet. Oče Hofer, hitite! V par trenutkih bo sovražnik tukaj; potem ste izgubljeni. (Ga tišči proti vratom.)

Hofer. Ali rešim deželo, ali padem kot žrtev dežele. Naj me ujamejo Francozi, naj me umore. Jaz ostanem!

Ana (glasno zajoka). Andrej, Andrej! To se ne sme zgoditi! (Prosi ga s povzdignjenimi rokami.) Beži vendar! Usmili se mene, svoje uboge žene, in revnih otročičev. Andrej, beži! (Joka.)

Svet (Hofru proseče). Ako svoje življenje tako v nevarnost postavljate, oče Hofer, kakor ravnokar, potem — oprostite, je to greh, velik greh. — Vi morate bežati!

Hofer (Svetu). Greh, praviš, da bi to bilo, ako ostanem?

Svet. Prav gotovo! Tudi Kristus je bežal pred sovražniki, dokler ni prišel pravi čas.

Hofer (polglasno). Dokler ni prišel pravi čas! Ali je že prišel pravi čas zame? In če bi bilo res greh? (Odmor, se odloči.) Če mora biti, pa bežim!

Ana (oveseljena). Bogu bodi hvala, ti-sočera hvala. In vi, gospod tajnik, ste nam storili to dobroto. Hvaležna vam bom vse žive dni.

Svet. Ne jaz, mati, ampak ljubi Bog se nas je usmilil. — Toda čas hiti! Oče Hofer, mi bežimo na Brantahersko planino, tam nas ne bo nihče iskal.

Hofer (začuden). Mi? Dragi moj, tudi ti greš z nami.

Svet (s povdarkom). Kako bi moglo biti drugače? Ali mislite, da vas zapustim v nesreči, ko ste bili v sreči moj prijatelj, da, moj oče! Ne, nobena sila me ne loči od vas!

Hofer (ginjen). Ti dobra zvesta duša! Pa sem bil tako oduren s teboj. Kaka tolažba zame, da imam tako zveste ljudi

tudi sedaj, ko sem brez vsake pomoči... (Ani.) Pa ti, Ana? In otroci?

Ana. Ne skrbi zame, Andrej! Glavna naša skrb je, da boš ti na varnem, skrajni čas je. Jaz in otroci gremo na snežnik, tam ne bo nevarnosti za nas. Za hišo bo poskrbela stara Barba, ona je modra in pogumnejša, kot deset mož. Toda, Andrej, nič več se ne mudi. (Mu seže v roke.) Andrej, pojdi; Bog naj bo s teboj, dragi moj soprog! (Jokajoč.) Naj ti ne gre nesreča preveč k srcu! Saj trpiš za Boga, cesarja in domovino. (Se držita za roke.)

(Iz daljave se čuje bobnanje, bojna godba bližajočih se Francozov.)

(Zastor pade.)

Peto dejanje.

(Planinska zimska pokrajina. V ozadju gozd in gorski vrhovi, ob strani gorska pastirska koča. Spredaj več skal ali štorov. Ko se zastor dviga, se čuje glasna molitev iz koče.)

Hofer (v koči). Ki je za nas križan bil.

Ana, Svet in Ivan (tudi v koči). Sveta Marija- Mati božja, prosi za nas grešnike zdaj in ob naši smrtni uri. Amen.

Hofer (v koči). V imenu Očeta in Sina in svetega Duha. Amen. Hvaljen bodi Jezus Kristus!

Vsi (kakor prej). Na veke. Amen. (Vrata koče se odpro; Andrej Hofer, Ana, Svet, Ivan stopijo iz nje in se vsedejo na skale ali šture.)

Hofer (Ani). Moj Bog, kako se mi zdi dobro, da si prišla. Tako samotno je tu gori in ko bi ne imel dragega prijatelja, dobrega Sveta, pri sebi, potem pa res ne vem, kaj bi počel cele dni. Lesa ne smem sekati; v čistem gorskem zraku bi se udarci sekire slišali skoraj uro daleč; — na lev ne morem, ker ne smem streljati; — ko bi se začul strel, kmalu bi bili Francozi tu. Za kratek čas sem prijatelja Sveta okrog nosil na rokah, da moje mišice ne zastanejo. (Svet se smehlja.) Ti, dečko Ivan, se pa tudi ne moreš ponašati s svojo težo; komaj toliko si težak, kakor kak krojač. (Ga dvigne kvišku; Ani.) Res, Ana, Bog ti plačaj, ker si prišla. (Žalosten) Odpusti mi, ker moraš z menoj trpeti.

Ana (s povdarkom). Andrej, s teboj trpeti, to je moja dolžnost. Jaz sem revna tirolska žena, Andrej! Kaj je gospod župnik rekel, ko je pred oltarjem dejal štolo okrog najinih rok? Veselje in žalost bosta skupaj uživala tako dolgo, da vaju bo smrt ločila. Andrej, v veselju sva bila skupaj srečna, sedaj je pa čas, da skupaj križ nosiva — tudi to bo minulo. In naša sveta vera nama daje moč, da moreva križ voljno nositi.

Hofer (poda roko Ani). Ti dobra ženka! Da, sveta vera, kaka dobrota za nas! Kaj bi storil jaz, ko bi ne imel svete vere. Ko sem bil vladar in podkralj tirolski, bi se lahko prevzel! In sedaj, ko me preganjajo kakor divjo zver, ko me brez vzroka razvpijejo kot hudodelca, bi skoraj obupal. Sicer vem, da sem slab človek! Toda prepričan sem, da biva tu gori nad zvezdami Gospod Bog, ki vse vidi in ki bo sodil vse po pravici in resnici. (Upre glavo v dlani; odmor; potem reče žalosten.) O gorje onim, gorje jim, ki hočejo dobremu tirolskemu ljudstvu vzeti sveto vero.

Ivan. To se ne bo nikdar zgodilo, oče! Tirolci se bodo branili.

Hofer. Upanja ne izgubim še; če naše ljudstvo verno ostane, bo to sreča za našo deželo. Kajti ako bo Tirolec izgubil vero, bo izgubil tudi zvestobo in lepe čednosti, ki ga dičijo. Postal bo divja zverina, zve-

rina, pravim, kateri ni nobena reč več sveta. Brezverski Tirolec — le zapomnite si, to je pribito, je popoln hudodelec . . . In bojim se, da bo prišel kmalu čas, ko bodo začeli napadati sveto vero v deželi, znabiti ne tako očitno in naenkrat, kakor na Bavarskem — pač pa počasi, počasi, pod pretvezo, da hočejo pomagati ubogemu kmetu ali da hočejo denar bolj pravično med ljudi razdeliti . . . in Bog ve, na kake načine še. O, da bi le takrat, ko bo treba stopiti sovražniku nasproti, ne prodajali moji rojaki svete vere za kozarec vina in košček mesa. (Se globoko zamisli, glavo v dlan zakrivajoč; tudi drugi molče. Gufler, noseč košarico jedil, pride iz ozadja koč; vsi štirje planejo preplašeni pokoncu.)

Gufler (malo nevoljen). Kosmata kapa, malo bolj bi pa res lahko nase pazil, Andrej! (Postavi košarico na tla; Ivan jo nese v koč.) Približam se vam na pet korakov, pa vsi čisto brezskrbno tu sedite, kakor bi ne bilo daleč naokoli nobene nevarnosti. (Poda Hoferju, Ani in Svetu roko.) Tako — sedaj pa, hvaljen bodi Jezus Kristus, Bog z vami vsemi!

Vsi trije. Na veke! Amen! Pozdravljen, Gufler! (Mu sežejo v roke.)

Hofer. Zakaj pa prideš danes po zgornji poti za koč? Saj je vendar ta pot mnogo daljša, kakor navadna, po kateri

hodiš k nam. (Ivan pride s prazno košarico iz kočice in sede poleg Guflerja.)

Gufler (v zadregi). Hm! Sicer nič kaj rad tega ne povem, toda vedeti pa moraš vendar-le. Doli v nižavi ni nič kaj varno več. Šepetajo si na uho, da ti nisi na Dunaju, kakor smo razglasili mi, ampak da si prav blizu nekje skrit. Francozi prejko-
ne že nekaj vohajo, zato so pa namesto 800 goldinarjev obljubili že 1500 goldinarjev tistemu, ki te ujame in nim izroči.

Ana (obupno roke sklence). O Bog, pomagaj nam! O mila Mati nebeška! (Svet in Ivan vstaneta in se približata Guflerju.)

Gufler. Zares, stvari prav nič dobro ne stojé; lagal bi, ko bi govoril drugače. Moj Zveličar, Andrej, kolikrat sem se že pokesal, da sem silil v te, češ: udari! Kar lase bi si izpulil iz glave!

Hofer (dobrovoljno). O tem mi pa kar tiho bodi! Ti si se motil in jaz sem se motil. Zmotiti se je pač človeško. Večkrat dopusti ljubi Bog take dogodke s posebnim namenom; ljudje takrat ne spoznajo, pozneje pa vidijo, da je Bog prav delal. Če si pa storil napako, pa sedaj tako lepo skrbiš za nas in se za nas skoraj vsak dan postavljaš v nevarnost. S tem si svojo napako že zdavnaj popravil.

Gufler (zdihujoč). O Bog, odpusti mi! (Počasi.) Andrej, nekaj bi ti moral še povedati!

Hofer. Kaj takega pač?

Gufler. Zakaj da sem danes po zgornji poti gori prišel! Bil sem že na bližnji poti, kar ugledam tam pri znamenju, veš koga? Rafla, tvojega sovražnika!

Ana, Svet, Ivan (eden čez drugega). Jezus, Marija, Jožef! Rafl! Zgubljeni smo, ako nas on zasledi!

Hofer. Prosim vas, kar tiho mi bodite! Saj pač sme Rafl v gozd, ali ne?

Ana (proseče). Andrej, prosim te, pojdimo proč od tod; od znamenja do sem je prav blizo. Če Raflu na misel pride in se naenkrat tukaj znajde!

Svet. In potem? Gorje nam! Ta človek je sposoben za vse hudobije.

Hofer (karajoče). Ne smeš, dragi moj, tako nepremišljeno soditi. Ne smeš misliti o človeku slabo, dokler se za gotovo ne prepričaš. Da Rafl ni nič vreden, o tem sem prepričan, vendar ne morem verjeti, da bi koga izdal.

Ivan. Jaz pa.

Hofer. Ti si neumen dečko! Ti, prijatelj Svet, si ga čisto okužil s svojim besedičenjem.

Gufler. To ni samo besedičenje, Andrej! Tvoji ljudje imajo prav! Glej, jaz ti prav zares hočem dobro; daj si obriti brado ter beži na Avstrijsko. Jaz ti preskrbim potni list za havziranje.

Hofer (nejevoljno). Sedaj pa kar jenjaj s takim govorjenjem. — Povej mi, kako gre kaj Sibererju, Špekbaherju in očetu Joahimu?

Gufler. Siberer jo je že zdavnaj popihal čez vse gore.

Hofer (veselo). Hvala Bogu! Pisal bi mu rad, Sibererju, in ga prosil odpuščanja, ko bi vedel kam!

Gufler. Špekbaher je pa menda na Dunaju, tako pravijo; kje se pa mudi oče Joahim, nisem mogel zvedeti.

Hofer. Ubogi oče Joahim! Ko bi pač hotel bolj poslušati svojega provincijala, sem mu že parkrat polagal na srce. Toda hudo kri ima v žilah, oče Joahim. O miru ni hotel prav nič slišati, kakor jaz ne; go-dilo se mu je, kakor razbeljenemu železu, ako vliješ vodo nanj; voda začvrči, železo pa postane še trše ali se pa razpoči: tako se je on tudi vedno bolj vnel za vojsko.

Gufler (nekoliko nejevoljen). Nehaj vendar, Andrej! S teboj je zares pravi križ! Za vse druge ljudi se brigaš in zanje izprašuješ, samo nase pa pozabiš, in vendar si sam v največji nevarnosti.

Hofer (neverjetno). Saj ne bo tako hudo, ne!

Gufler (jezno). Kar iz kože bi človek skočil, pa res! (Gre na obronek in gleda v dolino.)

Ana (proseče). Andrej! Tisočpetsto goldinarjev so postavili na tvojo glavo; — cela okolica je polna Francozov; — Raš se potika tu blizu okoli; in ti praviš, da ni nevarnosti.

Svet. Jaz vas prav srčno prosim, oče Hofer, poslušajte nasvet Guflerjev. Kako lahko vas tukaj staknejo. In Judeževo plačilo — 1500 goldinarjev — je zares zapeljivo. Oče Hofer, bodite previdni in bežite na Dunaj.

Ivan. Oče! Tudi jaz vas prosim!

Hofer (s poudarkom). Jaz pa mislim, da ni Tirolca tako hudobnega, da bi me izdal. Brez izdaje pa me Francozi ne dobe v pest. Zato pač ni sile, da bi proč hodil. Spomladi pač. (Vstane in gre malo naprej.)

Ana (proseče). Andrej!

Hofer (nejevoljen). Pojdi, pojdi, in nikar me ne muči s svojo žensko bojazljivostjo. Človek bi že skoraj prišel ob pamet. (Zopet sede na skalo.)

Gufler (stopi blizu; žalostno). Andrej! Svaril sem te in prosil; — sedaj odvalim vso krivdo od sebe. Znabiti se še premišliš in zbežiš: — še enkrat te prosim, da to storiš. (Vzame košaro.) Z Bogom, Andrej!

Hofer. Bog te obvaruj, Gufler! Pa brez zamere! (Poda Guflerju roko, ki jo ta zgrabi in Hoferju dalj časa gleda v oči.)

Gufler (proseče). Andrej!

Hofer. Kaj takega?

Gufler. Andrej, na Dunaj moraš!

Hofer (se nejevoljno obrne proč). Ako pride spomlad!

Gufler (žalostno). Obvaruj te Bog! (Zgine za kočo.)

Hofer. Čudno! Kako boječ je postal ta Gufler! Ne bodo me ujeli, ne, mislim! In ko bi me tudi, saj bi cesar Franc spregovoril! Besedo zame; gotovo bi me ne pustil na cedilu. Čemu ta vedni strah! Je skoraj že smešno!

Svet. Ta strah je popolnoma opravičen, oče Hofer! Tla se majejo pod našimi nogami. In cesar? Tirolska ni več njegova dežela.

Hofer. Dežela seveda ne! Toda srca so še njegova in ostanejo njegova last. To je za nas največja čast, da smo in ostanemo zvesti svojemu cesarju v sreči in nesreči . . .

Ivan (prestrašen pokaže za desno kuliso). Oče, mati, Raf! (Hofer, Ana, Svet skočijo pokoncu in gledajo.)

Ana. Za božjo voljo, urno v kočo in zapahnimo vrata.

Hofer (smehljaje). Je že prepozno, Ana. Nas je že videl. (Zakliče za kuliso.) Hvaljen bodi Jezus Kristus! Pozdravljen, Raf!

Raf (od desne navidezno silno začuden). O solnce, luna, zvezde! Andrej Ho-

fer tu gori! Pa sem mislil, da si že zdavnaj na Dunaju. No, no, kaj človek vse ne doživi!

Ana (v grozni stiski). Rafl, ljubi Rafl!

Rafl. Kaj pa vam je, žena? Saj vas ne bom požrl, ne; ste mi prestari, nič se ne bojte!

Ana (prestrašena). Rafl, nikar mi ne zameri. Poglej, meni je prišla misel. (Beseda ji zastaja.) Na Andrejevo glavo so Francozi postavili visoko nagrado in ti si v denarni stiski. Prosim te — nikar nas ne izdaj. (Drži proti njemu sklenjeni roki.) Rafl, bodi usmiljen! Kaj ne, Rafl, da nas ne boš izdal?

Hofer (karajoče). Ženka, kaj vendar počneš!

Rafl (stopi korak nazaj, navidezno ogorčen). Oho, tako lepe reči od mene mislite. Ta pa je že predebela! Iz službe ste me spodili za prazen nič, zmerjali me, kjer ste le mogli — in sedaj me pa zmerjate še kot izdajalca? (Se obrne ter hoče oditi.) Z Bogom!

Hofer (ga zadržuje). Ne jezi se, Rafl. Moja žena ni mislila nič hudega. Ona ve, da ne sediš na kupu denarja; znano je pa tudi, da v sili človek stori mnogokrat, kar potem obžaluje . . .

Rafl. Tako — tako! Tudi ti misliš tako, Hofer? No, če misliš, pa misli! (Hoče proč.)

Hofer. Ali hočeš denarja, Rafl?

Rafl. Od ljudi, ki so mi naredili tako sramoto, kakor vi, ne vzamem nič.
(Zgine.) (Odmor.)

Svet. Oče Hofer, sedaj je pa treba kar bežati.

Hofer (nejevoljen). Seveda! Kaj niste videli, kako je bilo Raflu težko, ko smo govorili o izdajalstvu? Ana, veliko ne rodnoost si napravila. Skoraj se mi je Rafl smilil.

Svet. Meni pa prav nič.

Hofer. To pač ni prav, dragi moj!

Svet. Jaz pa pravim, da je bilo vse ogorčenje Raflovo le gola hinavščina, in vam svetujem še enkrat: oče Hofer, proč odtod na Dunaj!

Ana. Da, to se mora zgoditi; na Dunaj moraš bežati, Andrej. Saj izgubiti ne moreš nič. Bodi pameten, Andrej, in beži.

Ivan. Da, oče, ljubi oče, bežite vendar!

Hofer. Noben Tirolec, in naj bo še tako spriden, ne bo Hoferja izdal. Sedaj enkrat nehajte s svojimi tožbami o nevarnosti. Saj bi tudi nikamor ne mogli, ker je vse zameteno s snežnimi zameti.

Ana (Svetu v stran). Moj Bog, prav nič ne moremo opraviti. Oh, vsaka beseda je zastonj!

Gufler (brez koša pridirja na pozorišče.) Andrej, ali ni bil Rafl tukaj?

Hofer (začudeno). Bil je, zakaj pa vprašaš?

Gufler (v pretrganih stavkih). Ta hudobnež! Andrej! Kar urno vse spravi in beži!

Drugi (prestrašeni vzklikajo). O Bog, pomagaj nam! Gotovo nas je izdal! Prav smo slutili.

Hofer (mirno). Ali res voda gori? Najprej bi res rad vedel, kaj se je zgodilo?

Gufler. Ti bom povedal. Tam pri znamenju, kjer začne iti pot navkreber, sem videl Rafla, kako je živahno govoril s francoskim konjikom. Stal sem za veliko skalo, tako da me nista opazila. Rafl je parkrat pokazal proti tej koči gori; — Francoz mu je segel v roko, je zajahal konja ter jo udrl proti Sv. Lenartu, da so se iskre kresale. Rafl se je še porogljivo zakrohotal ter jo počasi ubral za Francozom. (Odmor.)

Svet. No, oče Hofer; saj poznate tega človeka in mislite, da smo mu naredili krivico, če smo mu prisodili izdajalske namene.

Ivan (srdito). Ta lump! Oče, gotovo je Francozom povedal, kje da smo.

Ana. Sedaj pa ni nobenega dvoma več. Andrej, sedaj bom vzela še denar in zlato svetinjo s seboj in potem hitro od tod! (Gre v kočo.)

Gufler. Po zgornji poti je varnejše, Andrej. Prišli boste krog Jaufena; vse je zmrznjeno, nobena stopinja se ne bo poznala po tleh.

Hofer (zamišljen hodi gori in doli). Hm, hm! Čudno je zares to, kar čujem o Raflu, čudno. Toda dokazano še ni, da je izdajalec . . . (Zakliče.) Ana! (Ana pride iz kočice.) Nikar se ne trudi več, Ana. Danes tako ne moremo daleč naprej, zato je bolje, da ostanemo tu. Ponoči bomo stvar dobro preudarili in jutri imamo še en dan.

Gufler (prestrašen). Hofer, kaj ti pride zopet v glavo. Jutri bo prepozno!

Svet. Ravno danes v temni noči smo še varni, oče Hofer!

Ana (nejevoljno). Vidva imata prav! Ljubi mož! kaj res misliš, da bodo Francozi, ko so te zavohali, kar po domače čakali, da se bo zdaniło in potem šele pote prišli. Prav gotovo ne, Andrej, beži, prosim te!

Ivan. Da, oče, poslušajte mater in prijatelje!

Hofer (nejevoljno). Da ne pridete iz teh tožb! Naj bo že vendar enkrat konec! (Odločno.) Jutri gremo od tod in nič drugače! Kaj bi bili taki plašljivci!

(Ana, Svet in Ivan molče potrti. Oder se stemni.)

Gufler (Hoferju). Andrej, ne vem, kaj te tu zadržuje, ali je dobri ali hudi duh.

Želim, da se dobro zate izteče. Toda bojim se, Andrej, bojim. Iti moram, da ne vzbudim suma v Šmartnem. Zjutraj na vse zgodaj se vrnem; z Bogom, Andrej!

Hofer (malo potrto). Bog te obvaruj, Gufler, ter ti povrni, kar nam dobrega storiš. (Gufler poda Hoferju roko, namigne še drugim v slovo in odide na levo. (Oder se še bolj stemni.)

Hofer (Ani, Svetu in Ivanu). Pojdite v kočo, dragi moji, in se zarijete v seno. Nocoj bo mrzla noč. Jaz ostanem še malo časa zunaj! Hvaljen bodi Jezus Kristus!

Ana, Svet in Ivan. Na veke, Amen. Oče, lahko noč! (Gredo v kočo.)

Hofer (sam; sede na kamen). Kaj me zadržuje? Ako bi sam to vedel? Zdi se mi, da čujem vedno glas: Nisi izpolnil še naloge, ki ti jo je naložil Bog za tirolsko deželo. In tako mislim, da Bog hoče, naj ostanem še tu do konca (vstane), do konca? Kako pridem do teh misli? Ali naj umrjem za domovino, znabiti, da dam drugim lep zgled, da naj do zadnje kaplje krvi ohranijo tirolsko zvestobo, zvestobo Bogu in cesarju? Morebiti se kmalu uresničijo sanje, ki sem jih imel v cesarski palači v Inomostu? Hofer, kmalu prideva pote? Naj li postanem tirolski mučenik, zgled rojakom in potomcem? Ni li sladka smrt za domovino? (Igra na harmonij:

»Ujeti zvesti Hofer.« (»Zu Mantua in Banden . . .«) Ne bojim se za življenje, da, o smrt, hrepenim celo po tebi, rešiteljica iz doline solz . . . (Poklekne in dvigne roki.) O ti presveto Srce Jezusovo, tam gori nad zvezdami! Ako hočeš, da umrem, ne branim se. Sprejmi me kot rešitev za tirolsko domovino — toda deželo, ljubljeno mojo deželo, vzemi pod svoje posebno varstvo, da nikdar ne omahne v sveti veri, ne omahne v zvestobi, da ti ostane zvesta v stiski in nevarnosti, saj je Tebi posvečena (sklene roki) in tvoja last naj ostane, ti pa razlij nanjo bogastvo svoje ljubezni! (Nekaj časa še kleči, potem gre v koč; — godba poneha.)

(Rafl in francoski vojaki s kapitanom na čelu stopijo od desne na oder tiho z napetimi puškami ter obkolijo koč.)

Rafl (poslušá pri vratih; kapitanu). Notri so! (Se umakne na levo.)

Kapitan (potegne sabljo; vojakom). En avant! (Vojaki pridero s hitrimi koraki pred koč, sujejo s kopiti pušk v vrata in kličejo.) Vun, Hofer, vun! Vun, general Borbone! V imenu francoskega cesarja, vun! (Eni privlečejo Sveta in Ivana bosa iz ozadja koč, ju vržejo na tla, zvežejo ter semintja pehajo. Vojaki mučijo Sveta in jokajočega Ivana ter sujejo s pestmi in kopiti pušk.) Ti uporna sodrga, ali smo te dobili v pest? (Vrata koč se

odpro. Andrej Hofer stopi častitljivo in ponosno iz kočice med vojake, ki se ne-
note umaknejo; jokajoča žena mu sledi.)

Hofer (kapitanu mirno). Vi iščete And-
reja Hoferja, gospod kapitan! Jaz sem
tisti! Z menoj storite, kar vam je drago;
za svojo ženo in te dva (pokaže na Sveta
in Ivana) prosim milosti, — ker sta popo-
noma nedolžna.

Kapitan. O tem se bomo že še prepri-
čali! (Pokaže s sabljo na Hoferja; voja-
kom.) Zvežite ga! (Vojaki skočijo na Ho-
ferja ter mu zvežejo roki na hrbtnu; ne-
kateri vojaki sujejo Hoferja v brado. Ivan
glasno joka.)

Hofer (Ivanu). Trpi potrpežljivo, dete
moje, in daruj trpljenje ljubemu Zveli-
čarju. Saj je tudi on trpel zate in za nas
vse! (Zapazi Rafla, žalostno očitajoče.)
Rafl, ti?

Rafl (v stran). Hudič! Ko bi klel in me
želel videti na dnu pekla, bi še prenesel.
Toda beseda: Rafl — ti? (si upre pesti v
prsi) ta beseda mi gre kot ostro železo
skozi srce. (Vojakom.) Proč me pustite!
Izdajalec sem, pečat sramote nosim na
čelu, v srcu pa mi bo vedno odmeval oči-
tajoč glas: izdajalec, prokleti izdajalec ...
(Zbeži na desno.)

Kapitan (komandira). V vrsto!

(Vojaki se vstopijo v vrste, jetnike v
sredo, kapitan ob strani zraven Hoferja.)

Ana (jokajoč Hoferju). Za božjo voljo, Andrej! Kaj se bo s teboj zgodilo?

Kapitan (sirovo smejoč se). Ha, kaj se bo zgodilo z generalom Borbonom? To ti kar lahko naprej povem: ustreljen bo!

Ana (obupno kriči). To se ne sme zgoditi, gospod častnik! Tega vaš Napoleon ne more in ne sme dopustiti. Andrej, moj Andrej!

Kapitan (sirovo smejoč se). Ha, Napoleon da ne bo dopustil? Tega moža, ki mu je napravil toliko škode — moža, ki mu zopet lahko nazaj vzame Tirolsko in jo vrne avstrijskemu cesarju, moža, ki je postavil v nevarnost cesarjev prestol, tega moža naj bi Napoleon pomilostil in oprostil? Žena, nikar ne sanjaj praznih sanj! Osoda generala Borbona je zapečaten.

Hofer (navdušeno). To je torej vzrok moje smrti — moja ljubezen do cesarja in zvestoba domovini moji! — O, sedaj rad umrjem! Da, le ustrelite me! Toda tisoči in tisoči so še taki kot jaz, mislijo tako, kakor mislim jaz. In ako bo habsburška hiša zopet sprejela našo deželo — in ta dan je blizu — takrat se bodo Tirolci, ko bodo šli proti sovražniku, spominjali mojega zgleda. In ako bo Tirolska v nevarnosti, da omahne v sveti veri in zvestobi, takrat bodo vsi dobromisleči kazali na

leto 1809 in na Hoferja, ki je trdno stal in se boril zaupajoč v Boga in zvest cesarju, dokler ga niso zadele sovražne kroglice. — Naprej! Peljite me na morišče, vi Francozi! Rad vam ponudim svoje srce kot cilj vaših pušk! Saj umrjem za svetinje, ki so najdražje vernemu Tirolcu — za najvišje, kar on ljubi z vsem srcem: Za Boga, cesarja in domovino.

(Medtem ko jetnike počasi odpeljejo pade zastor.)

Sklepna slika.

(V bengaličnem ognju)

(Godba igra melodijo, ki preide v znano pesem: „Ujet je zvesti Hofer . . .“, ki jo lahko poje zbor. Zastor se dvigne. Na sredi odra [bolj od spredaj] leži Hofer mrtev na tleh, desno roko držeč na prsih, levo na tleh stegnjeno. Nad njegovo glavo plavata na oblaku dva genija [angelja], eden drži nad Hoferjem palmovo vejico, drugi lavorov venec. Na levi, bolj v ozadju, stoje vojaki s puškami ob nogah ter poveljnik, naslonjen na sabljo; poleg stoji duhovnik, držeč križ v obeh rokah ter gledajoč proti nebu. Odzadaj se vidi trdnjavsko zidovje Mantove, na desni severolaška ravnina.)

Smrt Andreja Hoferja.

Moderato.

Franz Schöpf.

Bass.

m f U - jet je zvesti Ho - fer, pe-

ljo ga v Manto - vo, Tam v Mantovi Fran-

co - zi ga k smr-ti spremlja-jo Vsa

bratska sr-ca krvave, Osramote-na Nemška

mf

je In ž njo Ti-rol-ska stran In

p

Zbor.

f

ž njo Ti-rol-ska stran, In ž njo Ti-rol-ska

rit.

stran In ž njo Ti-rol-ska stran.

rit.

4. **Zakleta soba v gostilni pri „pri zlati goski“.**
Predpustna burka v enem dejanju. Samo ženske vloge.

Cena: 1. do 4. snopiča 80 vin., po pošti 90 vin.

5. in 6. snopič (skupno).

1. **Garcia Moreno.** Žaloigra v petih dejanjih. Samo moške vloge.
2. **Krčmar pri zvitem rogu.** Burka v enem dejanju. Samo moške vloge.
3. **Sv. Cita.** Slika iz njenega življenja v treh dejanjih. Samo ženske vloge.
4. **Kukavica — modra tica ali Boj za doto.** Veseloigra v štirih dejanjih. Samo ženske vloge.
5. **Pri gospodi.** Šaloigra v dveh dejanjih. Samo ženske vloge.
6. **Črevljar.** Veseloigra v treh dejanjih. Samo moške vloge.
7. **Kmet in fotograf.** Komičen prizor.
8. **Kovačev študent.** Burka.

Cena K 1'60, po pošti K 1'80.

7. in 8. snopič (skupno).

1. **Sinovo maščevanje ali Spoštuj očeta.** Igrokaz v treh dejanjih. Samo moške vloge.
2. **Za letovišče!** Burka enodejanka. Samo moške vloge.
3. **Občinski tepček.** Veseloigra v treh dejanjih. Samo moške vloge.
4. **Dve materi,** Igrokaz s petjem v štirih dejanjih. Samo ženske vloge.
5. **Nežka z Bleda.** Narodna igra v petih dejanjih. Samo ženske vloge.
6. **Najdena hči.** Igra v treh dejanjih. Samo ženske vloge.

Cena: 7. in 8. snopiča K 1'60, po pošti K 1'80.

Naroča se v „Katoliški Bukvarni“ v Ljubljani.

Katoliška Bukvarna v Ljubljani.

- Skladbe -

zložil Jakob Aljaž, župnik.

Dosedaj 5 zv. po 60 vin. 10 izvodov K 4.50.

Mešani in moški zbori:

- I. zvezek:** A. Mešani zbori: 1. Domovini, 2. Nevesti, 3. Ne zveni mi; B. Moški zbori: 4. Naša zvezda, 5. Ujetega ptiča tožba, 6. Soči.
- II. zvezek:** A. Mešani zbori: 1. Pri zibelki, 2. Cerkvica, 3. Ne tožim, 4. Oj planine, 5. Oj z Bogom ti planinski svet! B. Moški zbori: 6. „Šolskodomski“ mladini, 7. Na bregu.
- III. zvezek:** A. Mešani zbori: 1. Psalm 118, 2. Ti veselo poj; B. Moški zbori: 3. Na dan, 4. Divna noč.
- IV. zvezek:** A. Mešani zbori: 1. Ujetega ptiča tožba; B. Moški zbori: 2. Zakipi duša, 3. Dneva nam pripelji žar, 4. Pri pogrebu.
- V. zvezek:** A. Mešani zbori: 1. Job, 2. V mraku; B. Moški zbori: 3. Dneva nam pripelji žar II., 4. Z vencem tem ovenčam Slavo! 5. Triglav.
- VI., VII. in VIII. zvezek** izidejo v teku leta 1909.

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

COBISS

00000077360

